

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Juridiske Institutionen
Tillämparuppsats, 20 poäng
Våren 2007

"Synsvinkler på den danske Straffelov § 266 b"

"Aspects on the Danish Penal Code § 266 b"

Anna-Synnøve Bernes

Handledare: Universitetslektor Claes Martinson

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
Juridiske Institutionen
Tillämpar uppsats på Jur. Kand.-programmet, 20 poäng
Våren 2007

Forkortelser:

Brottsbalken.....	BB
Brottsbalken kapitel 16 § 8.....	16:8
Brottsförebyggande rådet.....	Brå
Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination.....	CERD
Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.....	EMD
Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.....	EMK
Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 10.....	art.10
FN- konventionen om afskaffelse af racediskrimination.....	RDK
Grundloven.....	Grl.
Kapitel.....	Kap.
Nytt Juridiskt Arkiv avd I.....	NJA
Penal Code.....	PC
Rättegångsbalken.....	RB
Straffeloven.....	Strl.
Straffeloven § 266 b.....	266 b
Tryckfrihetsförordningen.....	TF
Yttrandefrihetsgrundlagen.....	YGL

Indholdsfortegnelse:

1. Forord.....	side 3
2. Indledning.....	side 3
3. Ytringsfriheden.....	side 4
3.2. Ytringsfriheden i Danmark.....	side 4
3.3. Dansk forfatningsteori og ytringsfrihed.....	side 5
3.3.1. Formel beskyttelse.....	side 5
3.3.2. Materiel beskyttelse.....	side 6
3.3.3. Afvejningsteori.....	side 6
3.4. Svensk ytringsfrihed.....	side 7
3.5. EMK art.10.....	side 8
3.6. Egne synspunkter.....	side 10
4. Racisme.....	side 11
5. FN's konvention mod Racediskrimination (RDK).....	side 13
6. Strafferetten.....	side 17
6.1. Freds- og æreskrænkelser.....	side 17
6.2. 266 b.....	side 19
6.2.1. Daværende rets forhold til RDK.....	side 19
6.2.2. Fra daværende 266 b til nuværende 266 b.....	side 21
6.3. Dansk retspraksis og 266 b	side 24
7. De svenske regler mod diskrimination.....	side 35
7.1. BB kap. 16 § 8 (16:8).....	side 35
7.2. Svensk retspraksis og 16:8.....	side 38
8. 266 b og 16.8 komparativt	side 39
9. Racisme i samfundet.....	side 40
9.1. Visse tal på racismen i samfundet.....	side 40
9.2. Forskellige synspunkter på racismen og løsningsforslag.....	side 41
10. Afsluttende diskussion.....	side 45
11. Konklusion.....	side 50
12. Summary in English.....	side 51

1. Forord:

Jeg har i specialet lagt hovedvægten på den danske Straffelovs § 266 b i (266 b) og har i den forbindelse kun interesseret mig for rent racistiske krænkelser.

Jeg afslutter både en dansk og en svensk kandidateksamen i jura med dette speciale og har derfor sammenlignet danske områder med visse svenske områder. Vægten er i den forbindelse lagt på det danske område.

Det er umuligt at skrive et speciale om 266 b uden at medtage afsnit om ytringsfrihed og RDK, som er årsagen til den nuværende udformning af 266 b. Men det bliver en overfladisk gennemgang af hensyn til begrænsningen af emnet.

I stedet for at egne vurderinger kun kommer i et samlet afsnit til sidst i specialet, kommer der tillige afsnit med egne vurderinger efter visse afsnit. Dette har jeg valgt at gøre, fordi jeg i de konkrete tilfælde har anset det for at være mere logisk, at læseren skulle tage stilling til forfatterens vurdering, mens emnet som blev diskuteret, var friskt i hukommelsen.

litteraturlisten er delt ind i to dele: første del er materiale som specialet bygger på og anden del er materiale som på forskellig vis kun har inspireret mig.

2. Indledning:

Ytringsfrihed er den vigtigste hjørnesteen i demokratiet. Uden friheden til at udtale os om alle spørgsmål og give udtryk for vores uenighed har vi ingen demokrati! Men den er ikke uden grænser.

Da jeg skriver dette speciale i foråret 2006, blev jeg som de fleste danskere påvirket af den voldsomme reaktion 12 tegninger af profeten Muhammed i Jyllandsposten fik. Det er endnu for tidligt for mig som dansker at forholde mig objektivt til sagen, så jeg vil ikke analysere selve sagen. Men det er i mine øjne et klart eksempel på hovedkernen i det problem, som eksisterer mellem ytringsfriheden og andre rettigheder, nemlig hvor langt vi kan gå i ytringsfrihedens navn. Udøver vi en farlig selvrensning, hvis der er emner vi undgår for ikke at støde andres følelser? Behøver vi at definere etiske regler for ytringsfriheden, eller skal vi lade den enkelte vurdere hvad der er krænkende ud fra egne regler om høflighed?

Jeg valgte at skrive om racistiske krænkelser, fordi jeg ser konflikten mellem ytringsfriheden og racistiske krænkelser. Jeg lever i et ægteskab med en iraner, hvilket betyder at jeg oplever både majoritetens såvel som minoritetens usikkerhed, misforståelser, uvidenhed og fordomme om hinanden.

Spørgsmålet er om bekæmpelsen mod racisme bedst foregår ved domstolene eller gennem oplysning, kampagner og forebyggende foranstaltninger? Lykkes bekæmpelsen bedre hvis den overlades til det enkelte menneske eller kan staten bedst varetage opgaven? Findes der store forskelle mellem Sveriges og Danmarks måde at bekæmpe racismen på og kan vi i så fald lære af hinanden?

3. Ytringsfriheden:

Ytringsfriheden har sin oprindelse i naturretsfilosofien, som kan føres tilbage til det antikke Grækenland. Naturretsfilosofien bygger på forestillingen om at der eksisterer et almengyldigt og evigt retssystem, som stammer fra kosmos (græsk naturret), Gud (kristen naturret) eller fornuften (oplysningstidens naturret). Dette retssystem er hævet over de menneskeskabte love og findes i kraft af menneskets eksistens.¹

I oplysningstiden støttede man derfor kravet om umistelige menneskerettigheder på naturretten. John Locke (1632-1704) konkluderede, at mennesket i naturtilstanden er født frie, lige og uafhængige. Senere blev Den Amerikanske Uafhængighedserklæring bygget på Lockes ideologi. Hans ide var at der fandtes en pagt mellem et statsoverhoved, en folkevalgt lovgivende magt og folket. Dette fordi folket kunne se det fornuftige i at have magthavere, der kunne beskytte befolkningen og straffe de som tog andres liv, ejendom eller frihed. Men folket opgav kun så meget frihed, som krævedes for at beskytte og sikre alles frihed og rettigheder. Den resterende frihed skulle blive hos folket og var ukrænkelig.²

John Stuart Mill (1806-1873) så ytringsfriheden som en af de vigtigste rettigheder for menneskeheden. Han forsvarede den absolutte ytringsfrihed ud fra tre forudsætninger:

1. De herskende meninger kan være forkerte og den undertrykte kan være den rigtige.
2. Selv hvis de herskende meninger er rigtige bliver de efterhånden til fordomme, hvilket kun kan undgås ved konstant at udfordre og teste dem.
3. Alle meninger har en vis berettigelse.³

Idet John S. Mill levede i et samfund hvor den frie meningsudveksling endnu ikke sås som en naturlig del af hverdagen, bør hans bastante ret om en absolut ytringsfrihed ses i denne sammenhæng. Mange samfund ser i dag det nødvendige i at finde en balance mellem den absolutte ytringsfrihed, og det enkelte menneskes ret til slippe for personligt krænkende udtalelser. Dette er en positiv følge af, at retten til at ytre sig, har udviklet sig til en normal del af menneskets hverdag i disse samfund.

Det understreges i flere ytringsfrihedsteorier, at hvis det enkelte menneskes ret til at modtage og give informationer begrænses, hæmmes den personlige, intellektuelle og åndelige udvikling. Af hensyn til ytringsfriheden er det derfor nødvendigt, at statslige indgreb mod den enkeltes ret til fri kommunikation er minimale.⁴

I art.19 i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder fra 1948 fastslås retten til ytringsfrihed for det enkelte menneske for første gang i nyere tid.

3.1. Ytringsfriheden i Danmark.

I 1848 spredtes en borgerlig revolution op gennem Europa, hvor den også nåede

¹ Ytringsfrihed under ansvar s. 17

² Ytringsfrihed under ansvar s. 18

³ Ytringsfrihed under ansvar s. 19

⁴ Ytringsfrihed under ansvar s. 19-20

Danmark. Som konsekvens heraf opløstes det gamle statsråd efter et folkeoptog til Christiansborg d. 21 marts 1848, og en ny regering dannedes med liberale repræsentanter. Den nye forsamling fik som opgave at forfatte en ny forfatning med et katalog af frihedsrettigheder. 5.juni kunne Danmarks Riges Grundlov underskrives, og en ytringsfrihed beskyttet af lov var indført i Danmark jf. Grl. § 77.⁵

3.2. Dansk forfatningsteori og ytringsfrihed.

Det diskuteres i danske juridiske kredse, hvorvidt Grl. beskytter ytringsfriheden formelt, materielt og reelt.

Hvis den enkelte person har friheden til at udøve ytringsfrihed, er det dermed også en *ret* til at udøve ytringsfrihed som ikke må forhindres. Dette betyder at der ikke må være hindringer som stopper individet fra at ytre sig, hvilket er den formelle beskyttelse.

Videre må der ikke være sanktioner bagefter, som kan afskrække individet fra at udnytte sin ret til at ytre sig, hvilket er den materielle beskyttelse.

Visse teoretikere mener, at der skal være en tredje beskyttelse som indebærer, at der skal være faktiske og økonomiske muligheder for at kunne udøve sin ytringsfrihed, hvilket er den reelle beskyttelse.

3.2.1. Formel beskyttelse:

Grl.§ 77 indeholder en klar formel beskyttelse af ytringsfriheden, ved at understrege at censur ingensinde kan genindføres. Der er dog i realiteten en vis form for censur, når der kan nedlægges fagedforbud jf. Rpl.§ 641 ff.

Grundlovsfortolkere har været tilbageholdende med at tillægge Grl.§ 77 andet end en formel beskyttelse, idet de ikke har anset, at der er tilstrækkeligt basis for en materiel beskyttelse i Grl.§ 77. Hvis det stemmer, betyder det at lovgivningsmagten frit kan stille borgeren til ansvar for sine ytringer, hvilket indebærer at f.eks. 266 b ikke strider mod grundloven.

En tilhænger af at der kun er en formel beskyttelse i Grl.§ 77 er Alf Ross, der som udgangspunkt anser, at der ikke er noget i Grl. § 77, som giver anledning til at mene, at Grl.§ 77 beskytter den materielle ytringsfrihed.⁶ Dette støttes iflg. Peter Germer af Goos og Matzen.⁷ Goos og Matzen var begge politiske fortalere for den provisoriske straffelov af 2. november 1885, som satte snævre grænser for den politiske ytringsfrihed. Dette får Peter Germer til at sætte spørgsmålstegn ved Goos's og Matzens videnskabelige objektivitet,⁸ hvorfor det iflg. Germer er uheldigt at teorien om en udelukkende formel beskyttelse, i stor grad udspringer af en uberettiget tro på bl.a. Goos's synspunkter.⁹ Med udgangspunkt i Goos og Matzens holdninger er jeg enig med Germer i synspunktet om, at Goos og Matzens udsagn om at der kun eksisterer en formel teori beskyttet af Grl.§ 77, kan være farvede af deres personlige politiske standpunkter, og derfor skal vurderes med forsigtighed, når man lægger dem til grund for videnskabelige objektive forfatningsteorier.

⁵ I 1770 forsøgte Struense at indføre ytringsfrihed. Samme ytringsfrihed faldt i realiteten da Struense blev halshugget i 1772 og i 1814 var den strenge censur fra før 1770 indført på ny.

⁶ Ross: Dansk Forfatningsret s. 709, 716, 721 & 724 ff

⁷ Ytringsfrihedens væsen s. 19

⁸ Ytringsfrihedens væsen s. 19-20

⁹ Ytringsfrihedens væsen s. 31-32

Er der kun en formel beskyttelse i Grl.§ 77 betyder det i teorien, at lovgivningsmagten kan regulere ytringsfriheden, ved simpelthen at vedtage love som forbyder kritik af visse emner.

3.2.2. Materiel beskyttelse:

Peter Germer mener ved at analysere forarbejderne til Grl. § 77, at den oprindelige ide var, at der kun skulle kunne pålægges ansvar for visse ytringer. Efter Germers opfattelse giver Grl.§ 77 en uindskrænket ytringsfrihed om offentlige anliggender, idet ytringsfriheden er til for at borgeren kan udøve de demokratiske rettigheder og pligter, som forfatningen giver ham som vælger.

Der er kun tre slags ytringer som iflg.Germer skal kunne rammes af sanktioner:

- Hvis de kan ligestilles med fysiske gerninger, som f.eks. at opfordre til eller true med at anvende vold.
- Hvis de kun angår private forhold.
- Eller hvis de ikke har nogen samfundsmæssig værdi som f.eks. propaganda, der som udgangspunkt ikke har nogen sandhedsværdi.¹⁰

Germers teori får ingen videre opbakning af andre forfatningsteoretikere

3.2.3. Afvejningsteori

Denne teori indebærer at der i hvert enkelt tilfælde sker en afvejning mellem modstående interesser, som f.eks. privatlivets fred versus almene interesser. Det er bl.a. sket i en række højesteretsdomme.¹¹ Det uheldige ved afvejningsteorien er at retspraksis bliver uensartet, hvilket forringer muligheden for at kunne vide hvad retstilstanden er på de forskellige områder. Videre er det et problem, at dommerens personlige synspunkt uvægerligt blandes for meget ind ved afvejningen, hvilket giver en uklar og mere uforudsigelig retstilstand, og dermed truer retssikkerheden for den enkelte borger.¹² Henrik Zahle mener at Grl.§ 77 er opbygget som beskyttelse mod visse offentligtretslige angreb.¹³ Videre mener han at Grl.§ 77 skal anvendes som et relevant og styrende princip i en vis afvejning, hvor ytringsfriheden er hovedreglen, og andre modstående rettigheder i mindre grad kan retfærdiggøre en indskrænkning af ytringsfriheden.¹⁴

3.4. Svensk ytringsfrihed

Som det eneste nordiske land har Sverige en decideret grundlov, Yttrandefrihetsgrundlagen YGL, som beskytter friheden til at ytre sig i lydradio, tv og visse lignende overføringer, samt i film, videogram, lydoptagelser og andre tekniske optagelser. YGL beskytter ikke retten til at ytre sig i forsamlinger eller ved

¹⁰ Ytringsfrihedens Væsen s. 209

¹¹ F.eks. U 1987.934 H ("Mærsk McKinney Møllers have") og U 1987.937 H ("Weidekamps kontor")

¹² Ytringsfrihed under ansvar s. 54

¹³ Zahle: Dansk forfatningsret s. 74

¹⁴ Zahle: Dansk forfatningsret s. 91-92

demonstrationer. Årsagen til dette er vanskeligheden ved bagefter at kunne afgøre, hvad der konkret er blevet sagt, til forskel fra ethvert trykt skrift. Ved at begrænse YGL's beskyttelse til tekniske optagelser, kan retten konstantere hvad der er blevet sagt. Ud fra dette grundlag kan retten afgøre, om der foreligger en overtrædelse af lovgivningen.

Trykfriheden er tilsvarende beskyttet af en grundlov, Tryckfrihetsförordningen (TF) og de to grundloves frihedsbegreb er stort set sammenfaldende.¹⁵

TF 1:1 og YGL 1:1 fastslår at der er en almen beskyttelse af alle ytringer, som ikke strider mod anden klar lov. I TF 1:2 og YGL 1:3 stk. 1 findes et forbud mod censur, dog med en undtagelse vedrørende filmcensur i YGL 1:3 stk.2. Der kan kun dømmes for overtrædelse eller medvirken til overtrædelse for forbrydelser, som er opregnet i henholdsvis TF jf. TF 1:3 eller YGL jf. YGL 1:1 stk. 2.

Retten til at ytre sig offentligt ud over YGL's og TF's område beskyttes af regeringsformen 2:1 p.1.¹⁶

I TF 7:4 og 7:5 opregnes de forbrydelser som er en overtrædelse af trykfrihedsloven, og YGL 5:1 henviser til de samme. Det bør understreges, at TF 7:4 stk. 1 og YGL 5:1 fastslår, at udover at skulle nævnes i TF eller YGL, skal forbrydelserne også være strafbare ifølge anden lov. Dette indebærer at hvis 16:8 blev ophævet, ville man ikke længere kunne dømme en person efter TF 7:4 p. 11, som siger at en handling er ulovlig, hvis den medfører "hets mot folkgrupp, varigenom någon hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etnisk ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning".

Der kan ikke straffes for medvirken, "anstiftan", forsøg, forberedelse og "stämpling till brott". Det er kun Justitiekansleren som kan rejse tiltale jf. TF 9:2 og YGL 7:1, og sager rejst ifølge de to grundlove skal afgøres af en jury på 9 personer jf. TF 12:2 og YGL 9:1. Videre fastslås det i TF 1:4 og YGL 1:5, at ytringsfriheden er grundvalget for et frit samfund, hvorfor der henstilles til, at den som skal afgøre om der er sket en overtrædelse af ytringsfriheden, i tvivlstilfælde hellere skal frie end fælde.

Jf. TF kapitel 8 og YGL kapitel 6 er hovedreglen "ensamansvar," hvilket indebærer at der kun er en person, som kan dømmes for strafbare ytringer. Eventuelle andre som har medvirket, kan ikke blive stillet til ansvar for deres medvirken. Dette udelukker ikke at den medvirkende stilles til ansvar ifølge andre bestemmelser, hvis den gerning, som har ført til medvirken, er selvstændigt straffebelagt i almen lov.

De to grundlove har yderligere en "meddelerfrihet" jf. YGL 1:2 og TF 1:1 stk. 3, som indebærer, at enhver svensk medborger er sikret en ret til, at give oplysninger om hvad som helst til forfattere og andre ophavshavere, samt til udgivere, redaktioner, nyhedsbureauer og foretag som fremstiller film eller lydoptagelser, som skal offentliggøres i et radioprogram.

Rettighederne som følger af disse to bestemmelser, må kun begrænses af hvad som følger af henholdsvis YGL og TF. Det følger af YGL 5:3 og TF 7:3 modsætningsvis, at udtalelser som i og for sig er ulovlige jf. YGL 5:1 og TF 7:4 p. 11 er straffrie, når

¹⁵ Sou 1978:34 s. 74.

¹⁶ Bemærk at alle svenske regler skrives som kapitel nummer, kolon og derefter paragrafnummer, f.eks. Regeringsformen kap. 2 § 15 skrives RF 2:15

udtalelserne gives som oplysninger jf. YGL 1:2 og TF 1:1 stk. 3.

Det har ingen betydning om de meddelte udtalelser faktisk bliver offentliggjort, men derimod kun om det er *hensigten* at udtalelsen skal offentliggøres. På det tidspunkt hvor personen ytrer sig, skal han samtidigt have til hensigt at ytringen skal offentliggøres, for at ytringen komme under YGL 1:2 og TF 1:1 stk. 3. "Meddelerfriheten" skal ikke beskytte den situation, hvor en person udtaler sig krænkende i nærheden af en journalist, og håber at vedkommende vil anvende udtalelsen i et medie. Af hensyn til beskyttelsen af ytringsfriheden, skal en indvending om at hensigten bag udtalelsen var offentliggørelsen dog godtages, medmindre indvendingen fremstår usandsynlig.

Videre kan der være et dobbelt formål med ytringerne. Dette kan indebære, at retten skal bedømme om ulovlige udtalelser jf. 16:8¹⁷ ville være kommet frem, uafhængigt af om formålet var at de skulle offentliggøres, og dermed ville komme under "meddelerfriheten". Dette var tilfældet i NJA 2000 s. 3, hvor retten kom frem til, at tiltalte havde to formål, dels at propagandere for sine nazistiske synspunkter under en forelæsning for studerende på Umeå universitet under overskriften "Hvad vil nazisterne" - dels at filme forelæsningen for siden hen at distribuere den til ligesindede. Man fandt at de to formål var uafhængige af hinanden, hvorfor tiltalte blev dømt jf. 16:8 for udtalelserne på forelæsningen, men samtidigt ikke kunne straffes for de samme udtalelser på filmen jf. YGL 1:2.

Som det fremgår af ovennævnte har Sverige udover en formel beskyttelse af ytringsfriheden gennem forbudet mod censur, tillige forsøgt at opstille en materiel beskyttelse.

I de to grundlove YGL og TF pointeres det at ytringsfriheden er det vigtigste. Det understreges videre at - af hensyn til ytringsfriheden - skal de som afgør om der er sket en krænkelse jf. YGL eller YT, "hellere frie end fælde" i tvivlstilfælde.

Ved udtømmende at opregne de områder som kan retfærdiggøre en begrænsning af ytringsfriheden, definerer grundlovene grænserne for den materielle ytringsfrihed. Med kravet om, at for at blive straffet for en handling skal samme handling være strafbar ifølge anden lov, kan den materielle beskyttelse udvides, ved at Riksdagen ophæver strafbarheden for den konkrete handling i den almindelige lov. Derefter er handlingen ikke længere strafbar jf. YGL eller TF på trods af, at det stadigvæk fremgår af grundlovens tekst at handlingen er strafbar. Men for at indskrænke den materielle beskyttelse jf. YGL og TF, kræves der en grundlovsændring, hvilket betyder at alle rekvisitterne i RF 8:15 jf. RF 8:17 skal være opfyldt.

3.5. EMK art.10 (art.10)

EMK er inkorporeret i Danmark, hvilket i realiteten betyder at al EMD- praksis er retskilde i dansk ret, på linje med anden praksis fra de hjemlige domstole.

Forarbejde har meget lidt betydning, men EMD henviser ofte til udviklede principper fra tidligere EMD-praksis.

Som udgangspunkt har EMD et fremadrettet fortolknings-syn, hvilket indebærer en dynamisk- eller formålsfortolkning. EMD understreger selv, at EMK skal fortolkes så rettigheder bliver praktiske og effektive, frem for bare at være teoretiske og illusoriske, og at der lægges vægt på at sikre og styrke værdierne i et demokratisk samfund.

EMD fortolker desuden anden international menneskeret harmonerende, selvom andre

¹⁷ "Hets mot folkgrupp"- omtalt nedenfor.

konventioner ikke er bindende for EMD. En forpligtelse fra en anden konvention kan medføre krænkelse af EMK, hvilket sås i sagen *Jersild v. Denmark*, hvor EMD udtaler at Danmarks forpligtelse jf. art.10 skal fortolkes så strengt det går, samtidig med at det er foreneligt med Danmarks forpligtelser jf. RDK.

Art.10 er ikke en absolut rettighed som f.eks. EMK art. 3 (forbud mod tortur) eller EMK art. 4 (forbud mod slaveri).

Art.10 yder en materiel beskyttelse, men indeholder derimod ikke et absolut forbud mod censur, selvom EMD anser forudgående censurforanstaltninger for alvorligere indgreb end efterfølgende indgreb.¹⁸

Art.10, stk.1 fastslår retten til ytringsfrihed for det enkelte menneske, og art.10, stk. 2 angiver udtømmende de formål, som kan retfærdiggøre indskrænkninger af samme ytringsfrihed.

Art.10 fastslår, at der skal foretages en afvejning mellem ytringsfriheden og andre rettigheder, idet art.10 stk. 2 påpeger, at eftersom det medfører pligter og ansvar at udøve friheden, er det tilladt at ytringsfriheden begrænses bl.a. af hensyn til andres rettigheder. Indgreb i ytringsfriheden som f.eks. i form af Strl. § 266 b vil derfor som udgangspunkt være lovligt jf. art.10. Dette indebærer at en klage indbragt for Den Europæiske Domstol skal opfylde tre ting, for at klageren skal få medhold.

- At der er sket en krænkelse som vedrører art.10 og ytringsfriheden
- At det er staten som er årsag til indgrebet i klagerens ytringsfrihed, idet EMD ikke kan tage sager som angår en horisontal krænkelse mellem private, men kun mellem stater alternativt mellem stat og borger jf. EMK art. 33 og 34.
- Og at indgrebet ikke opfylder kravet om at være foreskrevet ved lov og nødvendigt i et demokratisk samfund.

Art.10 fremstår mere gennemtænkt anvendelsesmæssigt end f.eks. Grl. § 77, fordi art.10 forsøger at definere hvad ytringsfriheden omfatter, ligesom den opregner de undtagelser som kan retfærdiggøre indskrænkninger i samme ytringsfrihed, særligt ved rekvisittet "nødvendig i et demokratisk samfund"

EMD anser at ytringsfriheden er essentiel, for den enkelte borgers mulighed for at deltage aktivt i det demokratiske samfund, og for individets personlige udvikling og selvudfoldelse. Dette fører videre til at rekvisittet "nødvendige indgreb" jf. art.10 fortolkes restriktivt.¹⁹

Art.10's engelske "expression", som er oversat til ytringsfrihed i den danske oversættelse af art.10, dækker ikke kun ytringer i den sproglige betydning men alle former for ytringer, uanset om det er billeder, tekster eller andre kunstneriske ytringer. Den dækker tillige handlinger af en vis symbolværdi fx et brændende kors, et flag eller at bære en bestemt beklædning.

Ulovlige indgreb kan både være forudgående restriktioner, som hindrer ytringer at

¹⁸ Den Europæiske Menneskeretskonvention s. 449

¹⁹ Ytringsfrihedens usikre grænser s. 141-142

komme ud, såvel som efterfølgende indgreb efter at ytringen er publiceret, som i realiteten vil afskrække andre i at udøve deres ytringsfrihed jf. art.10.²⁰ Videre skal et indgreb være af hensyn til formål i art.10 stk.2.

To af de principper som har betydning for fortolkningen af art.10 er, at pressen har en udvidet ytringsfrihed pga. dens rolle som "public watchdog",²¹ og at folkevalgte politikere har en udvidet ytringsfrihed.²²

EMD fastslår i flere domme, at pressen gør det muligt for enhver at deltage i en fri politisk debat, hvilket er afgørende for et demokratisk samfund.

Videre understreger EMD, at hvor ytringsfriheden er vigtig for ethvert individ, er den særligt vigtig for en folkevalgt politiker idet "He represents his electorate, draws attention to their preoccupations and defends their interests"²³

3.6. Egne synspunkter

I den danske forfatningsretlige teori er der enighed om, at der er en formel beskyttelse i Grl.§ 77. Uenigheden opstår når det drejer sig om, hvorvidt der er en materiel beskyttelse i Grl.§ 77. Jeg er enig med Ross i, at der ikke findes en klar materiel sikring af ytringsfriheden i Grl. § 77. Jeg mener videre, at der i Danmark hersker en i realiteten materiel ytringsfrihed, selvom den tilsyneladende kun er defineret politisk og beskyttet af traditioner og sædvaner. Efter at Danmark har ratificeret EMK, beskyttes den materielle ytringsfrihed dog til en vis grad af art.10.

Problemet er, at beskyttelsen af ytringsfriheden er meget svag, idet folkettinget relativt enkelt kan vedtage en lov om, at EMK ikke længere skal gælde i Danmark. Der er heller intet som hindrer, at hidtidige traditioner og sædvaner ikke længere skal følges. Hvis den materielle ytringsfrihed derimod var grundlovssikret, ville det kræve opfyldelse af alle rekvisitter i Grl.§ 88 at ændre den beskyttelse, hvilket ville give den materielle ytringsfrihed en meget stærk beskyttelse.

I tiden da grundloven blev stiftet, havde magthaverne i Danmark udøvet streng censur i mange århundrede. Det var den virkelighed den grundlovsstiftende forsamling skulle forholde sig til, da de bl.a. udformede Grl. § 77. Som Henrik Zahle ser opbyggelsen af Grl.§ 77 kan det tyde på, at det vigtigste for forsamlingen var at sikre den formelle beskyttelse i kraft af afskaffelsen af censur, frem for at forsøge at grundlovssikre den materielle ytringsfrihed. Videre kan en del af forklaringen være at forsamlingen mente, at det er umuligt at definere grænser for den materielle ytringsfrihed.

På den anden side har Sverige ment, at det er muligt at opsætte materielle grænser for ytringsfriheden beskyttet af grundlov. Det burde derfor ligeledes være muligt for Danmark at vælge en lignende model.

Der kan ikke eksistere en absolut ytringsfrihed, uden at det krænker andre vigtige menneskerettigheder, såsom retten til et privatliv eller retten til ikke at blive såret. Dette kan forklare, at domstolene tilsyneladende ser sig nødsaget til at anvende afvejningsteorien, selvom den åbenbart ikke har den fornødne opbakning i den danske

²⁰ Ytringsfrihedens usikre grænser s. 143

²¹ Lingens v. Østrig

²² Jerusalem v. Østrig og Castell v. Spanien

²³ Ytringsfrihedens usikre grænser s. 158

forfatningsretlige teori. Efter at Danmark har inkorporeret EMK, vil det kunne give den fornødne legalitet til teorien, efterhånden som de danske jurister i højere grad henviser til og anvender EMD-praksis, som fra starten har anvendt afvejningsteorien, hvilket art.10 giver belæg for.

Grænserne for hvad der opfattes som krænkende, er ikke blot et spørgsmål om den enkeltes subjektive opfattelse, men også et spørgsmål om hvad der alment set opfattes som krænkende i samfundet. Denne opfattelse ændres hele tiden. Ytringer, som for 20 år siden ville blive opfattet som krænkende, kan i dag blive opfattet som ubetydelige. Dette indebærer at det er umuligt, at 100 % definere grænserne materielt for ytringsfriheden.

Personligt mener jeg, at afvejning er den eneste brugbare løsning. Det betyder ganske vist at den enkelte dommers subjektive opfattelse af, hvad der er indenfor det acceptable kommer til at spille ind, hvilket kan give en usikker retstilstand. På den anden side accepterer man i dansk ret, et princip om "bonus pater"- opførsel i erstatningsret. Dette princip påvirkes på lignende vis af den enkelte dommers opfattelse af, hvad der er normal forsigtig opførsel i tidens samfund. Hvis dommerens rolle kan fungere i "bonus pater"-princippet i erstatningsret, kan jeg ikke se et problem i dommerens tilsvarende rolle ved afvejningsmodellen.

4. Racisme

Der har altid været forfølgelse og diskrimination af de som er "anderledes end os". Siden 1600-tallet har forskellige forskere forsøgt, at finde en videnskabelig opdeling af de forskellige menneskeracer, man mente fandtes. Dette medførte i sin tur en retfærdiggørelse af retten til at diskriminere "laverestående" menneskeracer. Eftersom kolonialisme og slavehandel på den tid var nødvendig for den økonomiske og industrielle udvikling, opstod der et politisk behov for at retfærdiggøre de umenneskelige lidelser man påførte slaverne. Hvis man videnskabeligt kunne fastslå at der fandtes laverestående racer, som ikke havde de samme behov og følelser som den europæiske hvide race, var det legitimt at behandle dem som dyr, for at fremme egne interesser. Denne indstilling førte til sidst frem til den "videnskabelige" legitimation af nazisternes folkedrab på jøderne.

Der fandtes kritikere af raceteorierne, og efter anden verdenskrig slog de for alvor igennem. Man afviste racebegrebets berettigelse som udgangspunkt for logisk og empirisk forskning. Det blev fastslået, at opdeling af menneskene i racer ud fra ydre kendetegn, som f.eks. mongolide eller negroide træk var biologisk meningsløst, idet der fandtes så mange mellemformer, at det var umuligt at udskille klare afgrænsede grupper. Logikken forsvandt helt, da man tillige forsøgte at opdele efter sproggrupper som f.eks. den ariske race, eller efter religion som den jødiske. Indenfor DNA – forskning er man desuden kommet frem til, at menneskeracen har et fælles udspring, som troligtvist har spredt sig fra Afrika til resten af verden. De ydre forskelle kan forklares med evolution baseret på det omgivende miljø.

Iflg. forskere fra USA er "logikken" bag racismen, et ubehageligt biprodukt af menneskets tilbøjelighed til at inddele andre mennesker i stereotype grupper, efter mere eller mindre tilfældige markører såsom tøj, dialekt eller hudfarve. Samme forskergruppe kunne videre dokumentere, at stereotyperne nemt kan skiftes ud, hvorfor racisme i teorien

skulle kunne afskaffes.²⁴

I dag findes en ny racismeteorier med udtrykket "new-racism". Ifølge denne teori er alle folkeslag som udgangspunkt lige, men der vil være sammenstød pga. forskellige kulturmønstre og traditioner. Dette medfører konflikter som først slutter når den ene part er besejret, men til en meget høj pris for den vindende part. Derfor er det i begge parter interesse at de holder sig adskilt, som det f.eks. sås med Sydafrikas apartheidpolitik. Teorien har givet ophav til ideer om fremmede kulturer, som vil oversvømme og udslutte den vestlige kultur. Den massive indvandring fra tidligere kolonier og af flygtninge og arbejdssøgende har betydet, at frykten for at blive en minoritet i eget land er øget.²⁵

Videnskabelige studier om raceforskelle versus ytringsfrihed er et vanskeligt problem at løse. Hovedargumentet for at tillade forskningen er, at det ikke er resultatet i sig selv som er farligt, men måden resultatet anvendes på. En videnskabelig tese som kom frem til, at der er forskellige racer med forskellig intelligens, kunne i teorien føre til at hjælpeforanstaltninger kunne sættes ind, hvis der var behov for at udligne forskellene. Argumentet imod at tillade forskningen er, at den samme tese kan misbruges til at retfærdiggøre racediskrimination, som det sås i Nazi-Tyskland.

At lovgive mod videnskabelige studier om racisme ville være at gå for vidt, hvilket også fremgår af betænkningen bag Strl. § 266 b.²⁶

I stedet bør man - dels ramme seriøs brug af videnskabelige studier med de relevante paragraffer i lovgivningen - dels forsøge at opsætte etiske regelsæt for indholdet, så svagheder i stoffet fremhæves. Dette kunne indebære, at man skulle understrege de udefra kommende påvirkninger af undersøgte grupper, som f.eks. deres sociale forhold.

Op gennem 90'erne har der været en stigning af nationalistiske tendenser, fremmedhad og racemotiveret vold. Hvor meget der bunder i en decideret stigning i racistiske tendenser, og hvor meget der bunder i en større fokus på klager over racistisk diskriminerende krænkelser, kan være svært at afgøre, men klart er det, at spændinger opstår mellem forskellige etniske grupper. Tydeligst sås det i ex-Jugoslavien og Burundi med voldsomme etniske udrensninger til følge.

5. FN's konvention mod racediskrimination (RDK)

FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder fra 1948 slår fast, at alle mennesker er født frie og lige. Derfor har de alle krav på de friheder og rettigheder som nævnes i erklæringen.

I vinteren 1959-60 opstod en række racefordomme, udtryk for religiøs intolerance og antisemitistiske tendenser i en række europæiske lande. Behovet for en generel konvention mod racediskrimination opstod.

Forud for vedtagelsen opstod en del uenigheder om rækkevidden af konventionen. Man var enige om, at medlemsstaterne skulle forhindre raceadskillelse - særligt apartheid. USA ville også medtage antisemitisme, og Sovjetunionen mente at man desuden skulle medtage forbud mod nazisme, neo-nazisme og folkedrab. Man enedes om, at holde sig til

²⁴ Racisme og diskrimination s. 17

²⁵ Beskyttelse mod racisme s. 9

²⁶ Betænkning nr. 553/1967 s. 28

et første forslag om forbud mod apartheid jfr. RDK art 3.

Oprindeligt havde man foreslået, at medlemmerne skulle "forbyde og standse racediskrimination". Storbritannien ville fjerne ordet "forbyde", hvilket ville svække konventionen ifølge andre stater. Kompromisset blev at forbud skulle indføres "som forholdene måtte kræve" i hver enkelt medlemsstat jfr. RDK art 2.

Det forslag som gav ophav til den største uenighed, var den foreslåede formulering til art 4, i hvilken medlemmerne skulle forpligtes til "At kriminalisere al udbredelse af ideer der hviler på racemæssig overlegenhed eller racehad, forbyde organisationer, samt kriminalisere deltagelse i sådanne organisationer eller sådan virksomhed". Forslaget blev navnlig af de vestlige opfattet som for vidtgående et krav til deres straffelovgivning, og man enedes om, at indholdet i RDK art 4 skal gennemføres med skyldig hensyntagen til Verdenserklæringen og de i RDK art 5 udtrykkeligt nævnte rettigheder.²⁷

Særligt den latente konflikt mellem på den ene side ytringsfriheden og på den anden side anti - diskrimination, blev fremhævet af de nordiske lande under udarbejdelsen af RDK, hvorfor forbeholdet om rettighederne i RDK art. 5 blev taget med på deres foranledning.

FN-konventionen om afskaffelse af racediskrimination (RDK) blev vedtaget 21-12-1965. Danmark tiltrådte og ratificerede den ved lov nr. 288 og 289 af 9/6 1971.

Lov nr. 288 gennemførte de nødvendige ændringer af Strl. § 266 b som derved kunne sikre at dansk lov opfyldte kravet i RDK art.4.

Lov nr. 289 skulle tilsvarende sikre at kravet i RDK art. 5 blev opfyldt.

Konventionens formålserklæring påpeger, at enhver doktrin om racemæssig overlegenhed er videnskabelig urigtig, umoralsk, socialt farlig og at intet kan legitimere racediskrimination. Desuden kan racediskrimination lede til konflikter mellem forskellige etniske folkeslag, som ellers lever i harmoni med hinanden. Sidst fastslår erklæringen at medlemsstaterne skal tage de nødvendige skridt for at afskaffe racediskrimination.²⁸

RDK's første afsnit definerer og afgrænser medlemsstaternes forpligtelser.

Art 1.1 definerer hvad konventionen opfatter som racediskrimination.

"Enhver forskel, udelukkelse, begrænsning eller fortrinsstilling på grundlag af race, hudfarve, afstamning eller national eller etnisk oprindelse, hvis formål eller virkning er at ophæve eller svække den ligelige anerkendelse, nydelse eller udøvelse af menneskerettigheder og grundliggende frihedsrettigheder på den politiske, økonomiske, sociale, kulturelle eller et hvilket som helst andet område af samfundslivet".

For at komme ind under definitionen skal diskrimineringen som minimum foregå pga. et af følgende kriterier: race, hudfarve, afstamning, national eller etnisk oprindelse.

Beskyttelsen omfatter såvel personer som diskrimineres pga. ydre kendetegn, som personer som diskrimineres pga. en anden afstamning/oprindelse end majoritetsbefolkningen i en medlemsstat.

En handling skal resultere i eller have til formål, at begrænse den krænkedes grundliggende menneske- eller frihedsrettigheder, for at anses som diskriminerende. Det

²⁷ Beskyttelse mod racisme s. 12-13

²⁸ Beskyttelse mod racisme s. 13

er irrelevant om diskrimineringen er racistisk motiveret, så længe handlingen har haft den diskriminerende effekt.

Dermed bliver bevisførelsen nemmere for den krænkede, idet det er sværere at bevise det eventuelle racistiske bagvedliggende motiv, frem for at påvise den faktuelle, diskriminerende virkning af en forskelsbehandling.

Racediskriminationskomiteen (omtalt side 16) vurderer, om der er tale om en diskriminerende direkte eller indirekte effekt i hver sag. Ved direkte diskrimination vil det fremgå tydeligt, at en eventuel forskelsbehandling er afhængig af den enkeltes race, hudfarve eller lignende. Ved indirekte diskrimination ser komiteen på, om den eventuelle forskelsbehandling kan retfærdiggøres på en objektiv og rimelig måde, eller om den forsøger at opnå et legitimt mål, eller hvis der er et rimeligt proportionalitetsforhold mellem mål og de midler der anvendes for at opnå målet.

Hvis en af disse principper ikke er blevet overholdt, finder komiteen at der er sket en indirekte diskriminering bl.a. illustreret ved Communication No. 8/1996, B.M.S. v. Australia.

Niels-Erik Hansen mener, at det kun er rettigheder i forbindelse med "samfundslivet" som beskyttes iflg. RDK art 1.1, pga. ordvalget i definitionen.²⁹

Men efter min mening ligger der ikke nødvendigvis en udelukkelse af private forhold i frasen "...menneskerettigheder og grundliggende frihedsrettigheder på den politiske, økonomiske, sociale, kulturelle eller et hvilket som helst andet område af samfundslivet." Familieliv og andre typiske forhold indenfor den private sfære, er som minimum en lige så stor del af samfundslivet som det sociale og kulturelle, og bør dækkes af den generelle "...et hvilket som helst andet område." Der kan i sagens natur være områder i den private sfære som er svære at beskytte i realiteten, men det er ikke det samme som at udelukke beskyttelsen teoretisk pga. ordvalget i definitionen.

RDK art 1.2 og 1.3 statuerer undtagelser fra RDK art 1.1, idet forskelsbehandling mellem egne statsborgere og udlændinge grundet forskellen på statsborgerskab, som f.eks. stemmeret ved folketingsvalg ikke defineres som diskrimination. Det er videre tilladt at medlemsstaten har egne regler vedrørende nationalitet, statsborgerskab og naturalisation, så længe reglerne er lige for alle udlændinge i landet.

RDK art 1.4 giver medlemsstaterne lov til at indføre positiv forskelsbehandling for grupper eller enkeltpersoner, som har et specielt behov for hjælp, forudsat at det er midlertidige foranstaltninger. At foranstaltningerne skal være midlertidige understreges i RDK art 2.2

Staten har et ansvar for at afholde såvel sig selv som statens indbyggere fra at diskriminere. Dette skal opnås gennem lovgivning og en politisk fokus på at afskaffe racisme, samt ved at arbejde for en stadig bedre forståelse racerne imellem.

RDK art 2 forpligter medlemsstaterne til at fordømme racediskrimination og "ved alle egnede midler og uopholdeligt at føre en politik, der tager sigte på at afskaffe racediskrimination af enhver art". Det er ikke nok at staten har inkorporeret konventionen så den er en del af national ret. Det er et krav, at der vedtages en effektivt håndhævet

²⁹ Beskyttelse mod racisme s. 14

antidiskriminations-lovgivning. Dette ses illustreret i Communication No. 4/1991, L.K. v. Holland, som blev behandlet af Racediskriminationskomiteen. Her understregede komiteen, at den hollandske påstand om at vedtagelsen af en lov som i sig selv kriminaliserede racediskrimination var nok til at opfylde medlemsstaternes forpligtelser, ifølge RDK ikke kunne accepteres.

Både private og offentlige parter er indirekte forpligtede af konventionen. RDK 2.1.d. fastslår at medlemsstaten skal ”..ved alle egnede midler, herunder sådan lovgivning som forholdene måtte kræve, forbyde og standse racediskrimination foretaget af nogen enkeltperson, gruppe eller organisation.”

Dermed beskytter konventionen ikke kun den enkelte borger mod krænkelser begået af staten, men også mod krænkelser begået af privatpersoner. Konventionen har derved såvel vertikal som horisontal effekt. Problemet er, at definere hvor langt staten skal gå mht. til regulering af det horisontale niveau. Staten skal f.eks. ikke blande sig i den mere intime sfære, som hvilke butikker den enkelte borger ønsker at handle i eller valg af ægtefælle. Det er en konstant balancegang mellem de forskellige menneskerettigheder, men komiteen har f.eks. i Communication No. 18/2000, F.A. v. Norway, udtrykt bekymring over, at boligsøgende ikke var tilstrækkeligt beskyttet mod racediskrimination på det private boligmarked i Norge, og opfordrede derfor Norge til at indføre foranstaltninger, som kunne forhindre boligkontorers indirekte diskrimination, bl.a. ved at sikre, at boligkontorer ikke skal kunne modtage racediskriminerende annoncer fra private udlejere.

RDK art 4 statuerer, at medlemsstaterne er forpligtede til at kriminalisere alle former for racediskrimination, som bygger på den enkelte races overlegenhed, være sig det bliver forsøgt udøvet af organisationer, offentlige myndigheder eller enkeltpersoner, under skyldig hensyntagen til de i Verdenserklæringen om Menneskerettighederne nævnte principper og til de i RDK art 5 særligt nævnte principper. Det er ikke afgørende, at eventuelle racistiske synspunkter eller handlinger konkret krænker en person eller gruppe, men derimod udbredelsen af racistiske synspunkter eller handlinger i sig selv, der kriminaliseres i det enkelte lands lovgivning.

Når RDK erklærer, at der skal tages skyldigt hensyn til de i RDK art. 5 særligt nævnte principper, hvor menings- og ytringsfriheden er nævnt i RDK art. 5.d.viii, indebærer det ifølge Pia Justesen, at der skal foretages en afvejning, så hverken ytringsfriheden eller forbudet mod racistiske ytringer krænkes. Hun mener at de to rettigheder skal vægtes lige meget ifølge konventionen.³⁰

Efter min mening indebærer ordvalget ”skyldig hensyntagen” ikke at de to rettigheder skal vægtes lige meget, men blot at der skal tages hensyn til retten til menings- og ytringsfriheden. I hver enkelt sag betyder det en afvejning, som ikke på forhånd kan splittes op i procentvise dele. Alt efter hvad der er ytret, må man afgøre om det kan rummes inde i den ytrendes ret til ytringsfrihed, i forhold til hvad den krænkede skal behøve at tåle.

RDK art. 5 understreger lighedsprincippet med krav til medlemsstaterne om, at sikre alle individer samme rettigheder uanset race, hudfarve, etnisk eller national oprindelse. Artiklen opremser en række særligt vigtige områder, hvilket ikke udelukker andre områder fra at være omfattet af bestemmelsens beskyttelse.

³⁰ Racisme og diskrimination s. 125

RDK art. 6 gør det klart, at det er gennem retsvæsenet og lovstiftning, at den enkelte persons rettigheder ifølge denne konvention skal sikres. Dette skal bl.a. indebære muligheden for at straffe overtrædelser af RDK. Desuden skal der være mulighed for erstatning og oprejsning for enhver skade, der sker som følge af diskrimination.

RDK art. 7 fastslår, at staterne forpligtes til at gennemføre langsigtede planer for at forebygge fremkomsten af diskrimination. Dette særligt gennem undervisning, uddannelse, oplysning og kultur, samt ved at udbrede de mål og principper som indeholdes i De forenede Nationers pagt, Verdenserklæringen om menneskerettighederne, De forenede Nationers erklæring om afskaffelse af enhver form for racediskrimination og RDK.

RDK art. 8 – 16 handler om oprettelsen af en særlig komité under FN, som skal kontrollere at staterne gennemfører og overholder RDK.

art. 8: Om hvem komitéen består af, at de enkelte komitémedlemmer skal være upartiske og ikke repræsenterer egne nationalstater.

art.. 9: At staterne skal indsende rapporter som forlægges for komiteen ca. hvert andet år.

art.. 11-13: regler for klagebehandlingen. Komiteen skal prøve at mægle mellem den klagende og den indklagede part. Komiteen kan ikke afgøre sagen men kun give henstillinger.

art.. 14: udgangspunktet er at det kun er selve staten som er klageberettiget.

Medlemsstaterne kan bestemme at individer skal have den samme ret. Danmark har accepteret denne mulighed, hvorfor personer som opholder sig i Danmark kan klage til komiteen, efter udtømmende og forgæves at have prøvet sin klage ved de nationale domstole, hvilket illustreres af Communication No. 5/1994, C.P. v. Denmark.

Kun ofre for en konkret krænkelse kan klage, der er altså ingen mulighed for, at få realitetsbehandlet en generel klage over et lands retstilstand. Videre skal klageren sandsynliggøre, at RDK er blevet krænket før sagen kan realitetsbehandles af komiteen, hvilket tillige bliver illustreret af Communication No. 5/1994, C.P. v. Denmark.

Komiteen er ikke et appelorgan, men udtaler sig alene om, hvorvidt den finder RDK krænket eller ej. Den vurderer ikke om den enkelte medlemsstats nationale lovgivning er blevet overholdt, hvilket bl.a. illustreres af Communication No. 3/1991, Narrainen v. Norge.

6. Strafferetten.

6.1. Freds- og ærekrænkelser

Den danske straffelovs kapitel 27 indeholder paragraffer, som angiver rammerne for det enkelte individs ret, til ikke at blive krænket psykisk på de private og personlige områder. At krænkelsen er psykisk, gør det svært at definere angreb på fred og ære klart, til forskel fra f.eks. fysiske angreb på liv og legeme.

Ærekrænkelser er som udgangspunkt spørgsmålet om, hvilke ytringer en person eller gruppe skal tåle, at andre ustraffet må sige om personen/gruppen. Dette gælder bl.a. racistiske ytringer, som er ulovlige i henhold til 266 b.

Første instans er byretten. Hvis det kunne opfattes som en politisk forbrydelse, skulle tiltale vækkes ved landsret med deltagelse af 12 domsmænd som første instans. Men det

følger af retspraksis, at overtrædelse af 266 b ikke er en politisk lovovertrædelse.³¹

Retten har mulighed for at bruge Strl. § 80, som indebærer, at der skal tages hensyn til lovovertrædelsens grovhed og motiv. Det er en generel regel, som bl.a. giver hjemmel til skærpende af straffen, hvis en lovovertrædelse har haft et racistisk motiv. Dette er f.eks. sket i to sager fra henholdsvis 1996 og 1998.³²

Det gælder for næsten alle paragraffer i Straffelovens kap. 27, at det som udgangspunkt er den krænkede selv, som afgør om han vil påtale eller ikke. Ifølge Strl. § 275 og Rpl. § 719, stk. 2 gælder derimod, at det er statsadvokaten som skal rejse påtale, og jf. Rpl. § 721 afgør han, hvorvidt der skal rejse påtale for overtrædelser af 266 b.

Enhver privatperson kan anmelde en formodet krænkelse af 266 b til politiet. Politiet kan derefter i medfør af Rpl. § 749, stk. 1 eller § 749, stk. 2, 1. pkt. afvise anmeldelsen.

Afvisningen skal jf. Rpl. § 749, stk. 3, 1. pkt. meddeles de som har interesse heri, dvs. anmelderen. Afvisningen kan overklages jf. Rpl. § 749, stk. 3, 2. pkt. til statsadvokaten.

Siden 1995 har rigsadvokaten for at opnå en ensartet praksis efter 266b bestemt, at alle anmeldelser, der afvises af politiet, skal indberettes til rigsadvokaten. Sager, i hvilke der er rejst sigtelse, skal forelægges rigsadvokaten af statsadvokaten med henblik på tiltalesspørgsmålet. Rejser der påtale, skal den relevante politimester underrette statsadvokaten og rigsadvokaten om afgørelsen, og sker der hel eller delvis frifindelse forelægges ankespørgsmålet rigsadvokaten af statsadvokaten.³³

Er en nedsættende udtalelse rettet mod en bestemt person, kan han rejse privat påtale jf. Strl. § 267 og Strl. § 275. Men 266 b retter sig mod en gruppe. Dette medfører, at hvis statsadvokaten ikke rejser påtale pga. en formodet krænkelse jf. 266 b, kan en person fra den krænkede gruppe ikke rejse privat påtale jf. Strl § 267 og 275, idet udtalelsen ikke var rettet mod ham decideret, hvorfor krænkelsen ikke rummes i strl § 267.

Efter min mening kan det opfattes som problematisk, at en person, som føler sig krænkede, ikke selv har mulighed for at rejse privat påtale, hvis anklager eller politiet afviser at rejse påtale. 266 b drejer sig om udtalelser, hvis grovhed opfattes subjektivt af det enkelte individ. Når det drejer sig om lige netop racistiske krænkelse, findes der ikke andre muligheder for den forurettede at rejse påtale, hvilket utvivlsomt indebærer, at der er individer som berøves muligheden for at få afgjort, hvorvidt han/hun er blevet krænkede iflg. 266 b. Dette indebærer i realiteten at personen, udover at være blevet krænkede af et andet menneske, desuden krænkede af retssystemet, som nægter at tage deres krænkede følelser alvorligt.

Kvinder kan opleve det krænkende, at sidde overfor en politimand og fortælle om en voldtægt, da han af gode grunde har svært ved at sætte sig ind i følelsen af, at være det fysisk udsatte svage køn. På samme måde kan en person, som er blevet udsat for racistiske ytringer, opleve det krænkende at sidde overfor en statsanklager eller politimand, som måske ikke tilhører den krænkede gruppe, og derfor ikke nødvendigvis opfatter krænkelsen ligeså alvorligt..

Lov 289 af 9. juni 1971 om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv. blev vedtaget i 1971. Loven beskytter de samme grupper som straffelovens 266 b, men hvor

³¹ U 1980.1065 V

³² Rapport om de nordiska ländernes straffrättsliga reglering av rasism och främlingsfientlighet s. 21

³³ Meddelelse. nr. 4/95

266 b beskytter grupper, beskytter loven om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv. kun krænkelser mod enkeltpersoner. Den beskytter personen mod forskelsbehandling i handelsforhold, på boligmarkedet etc. Diskriminationen kan bestå af såvel udelukkelse som strengere krav om betaling, påklædning o. lign. som ikke gælder for andre.³⁴

6.2. 266 b

I 1939 vedtog Danmark 266 b pga. antisemitismen i Tyskland, for at beskytte danske statsborgere med et specielt racemæssigt eller religiøst tilhørsforhold, mod at blive gjort til syndebukke af nazisterne. I 1971 revideredes 266 b for at leve op til Danmarks forpligtelser i henhold til FN's konvention af 1965 om afskaffelse af racediskrimination (RDK). I 1987 blev "seksuel orientering" tilføjet som konsekvens af, at mange homoseksuelle er udsatte for grove overgreb i mange lande.

Ved lov nr. 309 af 17. maj 1995 tilføjedes stk. 2, som skærper straffen i de tilfælde, hvor overtrædelsen af 266 b har karakter af propagandavirksomhed. Dette skete bl.a. som konsekvens af, at en gruppe nynazister lovligt havde fået trykt nazipropaganda på danske trykkerier. Med 266 b, stk. 2 ville man forhindre, at Danmark skulle blive et fristed for folk, som vil sprede racistisk og nazistisk propaganda.

Under behandlingen af lovforslaget i 1995 gjorde folkettingen det klart, at man ved særligt grove tilfælde ønskede, at anklagemyndigheden skulle være mindre tilbageholdende end hidtil med at rejse tiltale. Muligheden for at rejse tiltale af egen drift, måtte gerne udnyttes mere, både hvor en sag havde været offentligt omtalt eller hvor interesseorganisationer havde henvendt sig. Dog understregedes det, at der fortsat skulle tages skyldigt hensyn til ytringsfriheden.³⁵

6.2.1. Daværende gældende rets forhold til RDK.

Forpligtelserne ifølge RDK fremgår af art. 4, 5 og 6.

Efter en mere generel fordømmelse af racisme og med diverse forbehold i første del af RDK art. 4, opremses følgende eksempler på krav som staterne skal opfylde i RDK art. 4 litra a, b og c.

Litra a og b kræver at staterne ved lov sørger for, at personer som overtræder følgende forhold skal kunne straffes:

- Personer som udbreder ideer, der hviler på racemæssig overlegenhed eller racehad.
- Personer som tilskynder til racediskrimination.
- Personer som selv udfører voldshandlinger eller tilskynder til sådanne handlinger imod enhver race eller persongruppe af anden hudfarve eller etnisk oprindelse.
- Personer som yder bistand til raceforfølgning, herunder dens finansiering.
- Personer som deltager i organisationer eller lignende virksomhed som fremmer og tilskynder til racediskrimination.

Videre kræver RDK art. 4 litra b, at staterne skal kriminalisere og forbyde organisationer

³⁴ Strafferettens specielle del s. 212

³⁵ Rapport om de nordiska ländernes straffrättsliga reglering av rasism och främlingsfientlighet s. 17

samt organiseret og al anden propagandavirksomhed, som fremmer og tilskynder til racediskrimination.

RDK art. 4 litra c understreger, at det ikke er tilladt offentlige myndigheder eller institutioner under stat og kommune, at fremme eller tilskynde racediskrimination.

Opremsningen er ikke udtømmende, idet RDK art. 4 understreger at staterne "to this endinter alia" skal opfylde kravene i litra a, b og c.

Betækningsudvalget bag Betænkning om Forbud mod Racediskrimination nr. 553/1969 mente, at indholdet i punkt 3 allerede i 1966 var dækket gennem forskellige strafferegler i straffeloven: kap. 25 (voldshandlinger), § 291 (hærværk), § 136 (offentlig tilskyndelse til forbrydelse), § 266 (trusler om strafbart forhold) og § 266 a (offentlige udtalelser der tilstræber at fremkalde voldshandlinger eller hærværk), § 23 (medvirken) og § 21 (forsøg).³⁶

266 b dækkede allerede visse af de i RDK art. 4 litra a nævnte forhold, men betækningsudvalget mente ikke, at alle konventionens forpligtelser blev dækket. Beskyttelsen gjaldt kun den danske befolkning og kun for visse forhold.³⁷ Derfor ændredes ordlyden af den danske paragraf, så den nu også beskytter udenlandske statsborgere. Folketinget fastholdt, at beskyttelsen i Danmark også skulle omfatte tro, selvom det ikke er et krav ifølge RDK.

RDK art. 5 indeholder eksempler på en række rettigheder og friheder, som medlemslandenes borgere har krav på uden forskelsbehandling begrundet i race, religion etc.

Hvor art. 4 stiller krav om at indføre strafferegler for at håndhæve indholdet i art. 4, stilles der ikke det samme krav til art. 5.³⁸

RDK art. 6 definerer borgerens ret til effektiv beskyttelse mod diskrimination indenfor medlemslandets jurisdiktion. Gennem domstole kan borgeren søge en retfærdig og passende erstatning, alternativt ret til oprejsning for enhver skade den krænkede har lidt pga. diskrimination.

Udvalget konkluderer, at det realistisk gennemførlige mindstekrav som stilles i konventionen er, at den krænkede har en reel mulighed for, ved domstol eller ved en anden offentlig myndighed, at få fastslået hvorvidt han i henhold til landets love er blevet ulovligt diskrimineret. Dette er ifølge udvalget tilfældet i dansk ret.³⁹

Betækningsudvalget påpegede at den danske grundlov indeholder en række paragraffer, som beskytter borgernes personlige rettigheder.

Heraf bl.a.:

Grl. § 70 som indeholder et alment diskriminationsforbud pga. trosbekendelse eller afstamning. Et mindretal i folketinget foreslog iflg. forarbejderne til den gældende

³⁶ Betænkning nr. 553/1969 s. 13

³⁷ Betænkning nr. 553/1969 s. 13

³⁸ Beskyttelse mod racisme s. 17

³⁹ Betænkning nr. 553/1969 s. 23-24

grundlov, at enhver skulle have et krav på de rettigheder og friheder som nævnes i grundloven, uanset personens race, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling. Flertallet ville kun medtage beskyttelse mod diskrimination grundet trosbekendelse, politisk og religiøs overbevisning. Beskyttelse grundet afstamning kom med alligevel, antageligvis pga. de historiske kendsgerninger med den nazistiske antisemitisme.⁴⁰

Beskyttelsen gælder alle uanset statsborgerskab.

Betækningsudvalget fremførte at Grl. § 70 utvivlsomt beskytter mod, at diskriminerende regler kan vedtages indenfor sit område. Videre sikrer den at forvaltningsmyndigheder overholder lighedsprincippet ved hjælp af generelle forskrifter og konkrete afgørelser. Udenfor § 70's område hersker der antageligvis også et lighedsprincip, som afgrænser hvilke kriterier der må lægges vægt på ved afgørelser. Det er umuligt at afgøre nøje hvor langt denne lighedsgrundsætning rækker, men den vil sikkert dække størstedelen af de af RDK art. 5 dækkede områder. Undtagelser kan forekomme hvor statsborgerskab, fortrolighed med danske forhold og sprogkundskaber, kan være saglige og relevante årsager til en afvigelse fra lighedsprincippet.⁴¹

Grl. § 71 beskytter danske borgere mod frihedsberøvelse pga. religiøs eller politisk overbevisning eller afstamning.

Der findes desuden en lang række love som hver for sig foreskriver, at forskellige rettigheder gælder for alle som f.eks. persontransport.

I de tilfælde en person diskrimineres, mente betækningsudvalget at der var en beskyttelse, enten direkte i loven når det gælder offentlige myndigheders områder, og ellers en indirekte beskyttelse pga. risikoen for bøder eller manglende fornyelse af tilladelse til beværtning o. lign, hvis indehaveren har diskrimineret en person pga. afstamning. Dette sidste begrundes med, at de tilladelsesgivende myndigheder iflg. RDK art. 4 litra c) ikke selv må diskriminere.

Der findes ifølge betækningsudvalget områder, hvor det er vanskeligt at lovgive mod diskrimination. Ved privat udlejning eller ved salg kan ejeren ikke ved lov mod sin vilje, tvinges til at udleje eller sælge til en bestemt person.

Dette får udvalget til at konkludere, at det kun er indenfor de områder som beherskes af det offentlige, enten direkte eller indirekte i rollen som koncessionsgiver, man efter daværende gældende lov kan sikre at borgerne ligestilles.⁴²

Sammenfattende kommer betækningsudvalget frem til, at dansk ret ikke på alle områder opfylder konventionens krav ifølge daværende gældende ret.

6.2.2. Fra daværende 266 b til nuværende 266 b :

Udvalget ønskede ikke at stille lovforslag, som var mere omfattende end nødvendigt for at opfylde RDK's krav. Dette eftersom der var få klager over racediskrimination i Danmark på tidspunktet for udarbejdelsen af betænkningen. Idet et andet udvalg var nedsat for at belyse udlændinges sociale og trivselsmæssige problemer, pointerede udvalget bag betænkning 553/1969, at der senere kunne være brug for mere vidtgående

⁴⁰ Betænkning nr. 553/1969 s. 15

⁴¹ Betænkning nr. 553/1969 s. 15

⁴² Betænkning nr. 553/1969 s. 23

lovgivning. Dette kunne blive tilfældet, hvis det senere viste sig, at der forekommer en større grad af racediskriminerende krænkelser end først antaget.⁴³

Det understreges i betænkningen, at RDK art. 4, litra a, i sin udformning stiller store krav til den enkelte medlemsstats straffelovgivning. Det fremgår af indledningen til RDK art. 4, at medlemsstaternes straffelovgivning skal udformes med skyldig hensyntagen til principperne i Verdenserklæringen om Menneskerettighederne. Dette indebærer at der i det enkelte medlemsland kan være en konflikt, mellem ønsket om at bekæmpe racediskrimination og retten for den enkelte borger til at kunne udtrykke sig frit. Som tidligere nævnt, fremhævede de nordiske lande betydningen af dette under udarbejdelsen af RDK, og på deres foranledning blev forbeholdet i RDK art. 4 derfor taget med.

266 b daværende fulde ordlyd er følgende:

"Den, der ved udspreddning af falske rygter eller beskyldninger forfølger eller ophidser til had mod en gruppe af den danske befolkning på grund af dens tro, afstamning eller statsborgerforhold, straffes med hæfte eller under formildende omstændigheder med bøde. Er rygterne eller beskyldningerne fremsat i trykt skrift eller på anden måde, hvorved de er nået ud til en større kreds, er straffen hæfte eller under skærpene omstændigheder fængsel indtil 1 år."

Med sætningen "en gruppe af den danske befolkning," som kun beskyttede personer der var bosatte i Danmark, var der en begrænsning i den daværende lovtæst. Udvalget foreslog derfor at ændre lovtæsten til "en gruppe af personer", for derved at beskytte alle personer i Danmark uanset opholdsform.

For at opnå et udvidet område som dækkes af paragraffen, ville udvalget ændre den tidligere formulering "forfølger eller ophidser til had", til "trues, forhånes eller gøres til genstand for nedsættende omtale eller behandling".

Begrænsningen i at det som spredes skal være falske rygter eller påstande, foreslog udvalget at man fjernede. Udvalget begrundede dette med, at konventionens formål er at ramme alle forhånelser og nedværdigelser, uanset om det drejer sig om falske påstande eller rygter. Dermed ville den krænkede slippe for at skulle bevise, hvorvidt den krænkende handling er sand eller ej.

Udvalget mente, at hensynet til ytringsfriheden som følger af RDC art. 4, blev dækket gennem kravet om, at krænkelserne skal fremsættes "offentligt eller med fortsæt til udbredelse i en videre kreds."

Videre mente udvalget at 266 b skal fortolkes på så vis, at "forhold af mindre grovhed holdes udenfor det strafbare."⁴⁴ Videnskabeligt fremsatte teorier og udtalelser som fremsættes som led i en saglig debat, skal også holdes udenfor det strafbare område. Fremsættes krænkende udtalelser mod en enkeltperson, uden at det kan opfattes som angreb på den gruppe personen tilhører, må det bedømmes efter straffelovens andre regler om ære- og fredskrænkelser.

Diskrimination pga. trosbekendelse er udenfor konventionens område, men udvalget anbefalede alligevel, at 266 b som hidtil skulle omfatte forfølgelse af en gruppe pga. dens

⁴³ Betænkning nr. 553/1969 s. 25

⁴⁴ Betænkning nr. 553/1969 s. 34

tro.

Udvalget foreslog en strafferamme for 266 b på bøde, hæfte eller fængsel i op til 2 år. Strafferammen blev ikke sat til mere end 2 år, fordi udvalget kalkulerede med, at de alvorligste tilfælde som kom under 266 b's område, f.eks. hvor der også havde forekommet brug af vold, samtidigt ville indebære overtrædelse af andre bestemmelser i straffeloven med en højere strafferamme.

Med de ændringer som blev foreslået, mente betækningsudvalget at 266 b sammen med de andre regler, som allerede fandtes i dansk ret mod hærværk, vold, ærekrænkelser og anstiftelse til forbrydelse, i det væsentligste ville dække de områder i RDC art. 4, litra a, som behøvede at blive kriminaliseret.⁴⁵

266 b nuværende fulde ordlyd er følgende:

"Den, der offentligt eller med fortsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Stk. 2. Ved straffens udmåling skal det betragtes som en skærpende omstændighed, at forholdet har karakter af propagandavirksomhed."

Stk. 2 blev tilføjet i 1995 ved lov nr. 309 og vedrører kun strafudmåling. Den blev tilføjet for, at Danmark ikke skulle blive et fristed for spredning af racistisk og nazistisk propaganda, og for at Danmarks internationale anseelse ikke derved skulle påvirkes negativt.

Der kræves følgende rekvisitter for at en handling kommer ind under 266 b's anvendelsesområde:

- En udtalelse eller anden meddelelse skal fremsættes.
- Det skal gøres offentligt eller med fortsæt til udbredelse i en videre kreds.
- En gruppe af personer skal trues, forhånes eller nedværdiges på grund af deres race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering.

Der kræves fortsæt jf. Strl. § 19 og eftersom der er mulighed for fængselsstraf er forsøg strafbart jf. Strl. § 21.

Fortsæt: Overtrædelsen af 266 b er fuldbyrdet i det øjeblik ytringen er blevet fremsat, men det kræver fortsæt for at blive dømt efter 266 b.

Der skal være fortsæt til såvel udbredelsen af meddelelsen, som til den forhånende, truende eller nedværdigende grovhed i meddelelsen. For at der er tale om fortsæt, kræves som minimum at den tiltale har indset, at hans/hendes handling med overvejende sandsynlighed vil medføre en krænkelse, som er omfattet af 266 b.

6.3. Dansk retspraksis og 266 b

Ud over en saglig videnskabelig- eller samfundsdebat, hvor margenen er bredere for retten til at ytre sig, er det i andre forhold et spørgsmål om en konkret afvejning, mellem

⁴⁵ Betænkning nr. 553/1969 s. 34

ytringsfriheden og hensynet til andres ret til at slippe for krænkende handlinger vedrørende deres tro, etniske tilhørsforhold, hudfarve etc. Det virker desuden som om dansk retspraksis i højere grad, er begyndt at henvise til ytringsfrihedens beskyttelse jf. EMK art. 10.⁴⁶ Bl.a. tages der hensyn til princippet om, at der hersker en mere vidstrakt ytringsfrihed for journalister i kraft af pressens rolle som "public watchdog" ved sager jf. 266 b. Ligeledes er princippet om den udvidede ytringsfrihed for politikere kommet i betragtning ved domstolens vurdering af, om en ytring har skullet dømmes jf. 266 b.⁴⁷

"Fortsæt til udbredelse i en videre kreds": Forsæt til udbredelse *kan* være at udtale sig til en journalist. At udtale sig på et lukket møde, selvom der er en journalist tilstede, rækker ikke hvis personen, som udtaler sig, ikke regner med at blive refereret i videre kreds. Dette illustreres i U 2000.1225 V hvor tiltalte, en lokal politiker, havde udtalt sig krænkende om muslimer. Udtalelserne havde været en del af en samtale med en anden mand, mens en journalist lyttede med. Politikerens udtalelse blev sidenhen citeret i en avis. Landsretten fandt, at udtalelserne var omfattet af 266 b og at det var bevist, at tiltalte vidste at der var en journalist tilstede. Eftersom ytringerne faldt i en samtale mellem tiltalte og en anden mand, og journalisten ikke klart havde bedt om et interview, spurgt om hun måtte citere tiltalte eller på anden måde havde gjort det klart, at hans udtalelser ville blive gengivet ordret, mente retten at det "...på den baggrund ikke (har) fremstået som overvejende sandsynligt, at A's formål med at være til stede og tage notater var at citere ham ordret, således at hans udtalelser under samtalen blev udbredt til en videre kreds".

Det kunne derfor ikke bevises, at tiltalte havde fortsæt til udbredelse i en videre kreds.

Efter min mening virker landsrettens synspunkt ikke helt overbevisende. En politiker har som udgangspunkt valgt at give udtryk for sine meninger offentligt. Gør han/hun dette på et offentligt sted hvor der er en journalist tilstede, må politikerens regne med at udtalelserne kan blive viderebragt i et offentligt medie, medmindre han har understreget at han ikke vil citeres for det han siger.

Jeg er enig med Pia Justesen i, at der selvfølgelig ikke skal foreligge en omvendt bevisbyrde i 266 b sager, så den tiltalte skal behøve at bevise, at der ikke var fortsæt til udbredelse. Men bevisbyrden for om der er fortsæt til udbredelse i 266 b tilfælde, burde være lettere at løfte for anklageren. I tilfældet U 2000.1225 V burde det have været nok at bevise, at den pressevante politiker vidste at der var en journalist tilstede - og på trods af dette havde givet udtryk for racistiske synspunkter - for at opfylde minimumskravet for fortsæt.

"Offentligt eller med fortsæt til udbredelse i en videre kreds": Dette krav indebærer, at synspunkter som er kommet frem i private forsamlinger ikke kan straffes efter 266 b. En person som føler sig krænkede af ytringer sagt i en privat sammenhæng, som normalt ville høre under 266 b, kan i stedet forsøge at få krænkeren dømt iflg. en af de andre paragraffer i Strl. kap. 27 afhængigt af krænkelsens indhold.

Til forskel fra f.eks. Strl § 267, hvor både fremsættelse eller udbredelse af æreskrænkende udtalelser er selvstændigt kriminaliserede, gælder det samme ikke for 266 b, hvorfor det er lovligt at gengive strafbare 266 b ytringer, som en anden allerede har fremsagt offentligt, så længe ophavsmanden til ytringerne kan stilles selvstændigt til ansvar for dem.

⁴⁶ Se U 2004.734 H og U 2000.2234 H

⁴⁷ U 2000.2234 H

Problemet er at definere hvornår det er en privat forsamling, og hvornår det drejer sig om "udbredelse i en videre kreds", dvs. om der er et vist antal personer som lytter, for at der er tale om fortsat til udbredelse i en videre kreds. En gruppe unge havde i et skænderi på åben gade anvendt nedsættende benævnelser, som faldt under 266 b, men blev frikendt idet Vestre fandt det "betænkeligt at anse det for bevist, at tiltalte havde fortsat til at fremsætte udtalelserne offentligt."⁴⁸ Racistiske udtalelser fremsat på et posthus, er blevet anset for at være udbredt forsættligt i en videre kreds, p.g.a. antallet af kunder der var tilstede.⁴⁹ I et andet tilfælde blev en tiltalt dømt for, i forbindelse med vold mod to etniske minoriteter, at have udtalt sig racistisk i en kiosk, hvor der var en meget begrænset tilhørerskare.⁵⁰ Derimod blev en tiltalt frikendt for fortsat til udbredelse i et tilfælde, hvor racistiske udtalelser blev fremsagt i en butik, hvor der ligeledes kun var få kunder tilstede.⁵¹

Pia Justesen mener, at fordi disse sager drejede som om "private" samtaler, hvor der ikke var en politisk eller ideologisk intention bag ytringernes udbredelse, vægtedes hensynet til ytringsfriheden ikke særligt tungt. Dette indebærer at der i en række byretsdomme er statueret fortsat til udbredelse, selvom de krænkende ytringer er blevet sagt foran en meget begrænset tilhørerskare.⁵²

Dette kan efter min mening godt være tilfældet - og med god ret. Retten til ytringsfriheden indebærer ikke en ret for det enkelte menneske, til at krænke andre mennesker med racistiske ytringer. Når der ved anvendelsen af 266 b skal tages hensyn til ytringsfriheden, indebærer det at domstolen skal finde en balance mellem ytringsfriheden og krænkende ytringer. Nødvendigheden af, at der kan foregå debat og diskussion mellem medlemmer af et demokratisk samfund, opvejer det ubehagelige i, at standpunkter som provokerer eller chokerer uværgerligt vil komme frem, hvilket berettiger afvejningen mellem de to rettigheder. Tillader man ikke de stødende holdninger, vil samfundet komme ud på et skråplan, hvor man ud fra de bedste intentioner fjerner alle de emner som måtte støde nogen. Dermed fjerner man det demokratiske grundlag: udveksling af forskellige meninger og holdninger. Problemet vil være, at det er umuligt at afgøre hvilke emner som skal være tabu - og hvem som skal afgøre det.

Når ubehagelige meninger indenfor en vis grænse kommer frem i lyset, kan de imødegås af andre i diskussion, i stedet for at vokse sig stærke i lukkede grupper. Dette er f.eks. grunden til, at politiske og religiøse grupper som nazister og Hizb-ut-Tahrir, skal have lov til at give udtryk for sine holdninger, selvom de fleste stødes af deres dem. Er man uenig, har man mulighed for at give udtryk for det. Idealet er derefter, at de bedst understøttede, velargumenterede og mest overbevisende ideer, meninger og holdninger skal vinde diskussionen. Derfor er det i de situationer en god ide, at vægte ytringsfriheden mest på bekostning af, hvad det enkelte menneske skal tåle af "verbale overgreb."

Modsat betyder det, at når det ikke drejer sig om en "meningsudveksling" mellem politiske og ideologiske holdninger, men derimod er et spørgsmål om primitive, verbale aggressioner, som kommer frem som følge af en konfrontation, er der desto større grund til at vægte det enkelte menneskes ret til at slippe for racistiske overgreb, på bekostning af den krænkendes ytringsfrihed.

⁴⁸ Racisme og diskrimination s. 133

⁴⁹ Racisme og diskrimination s. 133

⁵⁰ Racisme og diskrimination s. 133

⁵¹ Racisme og diskrimination s. 133

⁵² Racisme og diskrimination s. 134

"Udtalelse eller anden meddelelse": Alle former for meddelelser er omfattet af 266 b. Ekstra Bladet er blevet dømt for at have bragt en kryds og tværs opgave med følgende spørgsmål: "Hvad er somaliernes væsentligste bidrag til dansk kultur?" Det korrekte svar var: "Narkohandel". På trods af at forfatteren påstod at det var ment som satire, fandt retten, at kryds-og-tværs opgaven rettede en beskyldning om et groft dadelværdigt omdømme mod somaliere generelt, og forfatteren blev derfor dømt efter 266 b.

I et andet tilfælde blev 4 unge dømt for, at have brændt et kors af foran et hus beboet af en tyrkisk familie. Eftersom et brændende kors kan give associationer til Ku Klux Klan, der normalt forbindes med racisme, blev det opfattet som en krænkende handling jf. 266b.⁵³

I en nyere sag blev 4 ungdomspolitikere dømt for en annonce i et studieblad. Annoncen havde teksten "Massevoldtægter, Grov vold, Utryghed, Tvangsægteskaber, Kvindeundertrykkelse, Bandekriminalitet; Det er, hvad et multietnisk samfund tilbyder os". Teksten var ledsaget af et billede af tre unge lyshårede piger med underteksten "Danmark i dag", samt et billede af tre hætteklædte, blodplettede mænd, som fremviste koranen, med underteksten "Danmark om 10 år". Retten foretog en afvejning mellem ytringsfriheden og 266 b, og kom frem til at "En meddelelse, der i sin essens beskylder alle, der tror på koranen, for massevoldtægter, grov vold, utryghed, tvangsægteskaber, kvindeundertrykkelse samt bandekriminalitet, kan ikke legitimeres under påberåbelse af statistik, debat i massemedierne om udlændinge, kriminalitet, islam m.m." Heller ikke det særlige hensyn til den vidtgående ytringsfrihed for politikere om kontroversielle samfundsanliggender, kunne medføre straffrihed for de tiltalte.⁵⁴

Retten bedømte af annoncen må efter min mening betyde, at når et billede af en koran sammen med den medfølgende krænkende tekst, kan opfattes som en overtrædelse af 266 b, kan et billede af profeten Muhammed med en bombeturban ligeledes "i sin essens" beskyldte alle muslimer for at være terrorister. Dette eftersom muslimerne ikke kun opfatter Muhammed som en person, men først og fremmest som et symbol lig med deres religion på linje med koranen, på samme måde som bibelen og Jesus hver for sig vil give lige stærke associationer til kristendommen. Dermed burde bl.a. Jyllandspostens tegning af Muhammed med en bombeturban, som udgangspunkt opfattes som en krænkelse af 266 b. En grund til at forholdet alligevel ikke opfattes som en overtrædelse af 266 b, er sammenhængen som tegningen bringes i. Den medfølgende tekst understreger klart, at der ikke findes et fortsæt til at krænke nogen befolkningsgruppe, men at billedet er ment som en del af et relevant indlæg i samfundsdebatten.⁵⁵

"Gruppe af personer": Det er ikke et krav, at en gruppe personer fra den krænkede gruppe skal være til stede, når en nedværdigende udtalelse fremsættes mod dem. Det rækker at en person fra den krænkede gruppe er tilstede og hører en ulovlig ytring jf. 266 b, for at krænkeren kan dømmes efter 266 b. Den mere brede betegnelse "flygtninge og indvandrere" kommer under betegnelsen "gruppe", ihvertfald hvis det af sammenhængen kan udledes, at der er tale om "flygtninge og indvandrere" bosat i Danmark.⁵⁶

⁵³ U 1994.993 Ø

⁵⁴ U 2003.1947 Ø

⁵⁵ Artikel i internetavisen Jyllandsposten, offentliggjort 29 september 2005

⁵⁶ U 2004.1360 V

"Trues, forhånes eller nedværdiges": Der skal tages hensyn til ytringsfriheden. Derfor valgte folketinget ordet "nedværdiges", som kræver en højere grad af krænkelser, i stedet for det fremsatte forslag "gøres til genstand for nedsættende omtale eller behandling", der ville have udvidet 266 b's straffeområde for meget.⁵⁷

Det er irrelevant om forhånelsen eller nedværdigelsen er sand eller falsk. Dette slås for det første fast af udvalget bag betænkning nr. 553/1969, der bevidst ville fjerne kravet i den tidligere version af 266 b, som indebar at kränkelsen skulle dreje sig om falske beskyldninger. Endvidere illustreres det i U 2000.2234 H, hvor en politiker udtalte sig om islam i en direkte tv-udsendelse. Højesteret fastslog, at politikerens udtalelser var groft forhånende og nedværdigende overfor muslimer. Videre understregede Højesteret at det var irrelevant for bedømmelsen af strafbarhed, hvordan islam skal opfattes.

"Race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering": tro eller seksuelle orientering beskyttes, selvom de ikke har et etnisk særpræg. Race, nationale eller etnisk oprindelse dækker delvist det samme.

"Propagandavirksomhed": I hvert enkelt konkret tilfælde afgøres det ud fra en helhedsvurdering, om der er tale om propaganda. Der lægges vægt på, om der er sket en systematisk udbredelse af diskriminerende udtalelser m.v., herunder til udlandet, for at påvirke meningsdannelsen.

Er en lovovertrædelse begået af flere i forening, vil det kunne tale for at henføre forholdet under § 266 b, stk. 2, især hvis der er tale om mere end enkeltstående situationer. Tilhører de desuden samme parti, forening eller anden organisation, og er fremsættelse af ytringer af den omhandlede karakter et led i den pågældende organisations virke, kan det videre begrunde anvendelsen af 266 b, stk. 2 .

En omfattende udbredelse af ytringer kan videre tale for at bringe § 266 b, stk. 2 i anvendelse. I den forbindelse bør der lægges vægt på, om ytringerne er fremsat i eksempelvis et trykt skrift, radio, tv eller andet elektronisk medium, som indebærer større udbredelse.

I U 2000.2234 H blev tiltalte dømt for propaganda jf. 266 b, stk. 2 i Landsretten. På baggrund af tiltaltes forklaring om, at hans primære politiske mål i de sidste 20 år havde været at få et "muhamedanerfrit Danmark", kom Landsretten derfor frem til at tiltaltes udtalelser, som blev fremsat i et medie der indebar en større udbredelse, blev ytret og udbredt som led i en virksomhed af en vis systematisk, intensiv eller vedvarende karakter med henblik på at påvirke meningsdannelsen.

Tiltalte blev frikendt for propaganda i Højesteret, allerede fordi anklageskriftet ikke opfyldte kravene i retsplejelovens § 831, stk. 1, nr. 3.

Fire unge blev dømt for propaganda, idet de alle i kraft af deres medlemskab af en politisk organisation, som et led i dennes virke for udbredelse af sine politiske holdninger, udbredte en krænkende ytring i en annonce i et blad med et oplag på 40.000 eksemplarer. Videre fremstillede de en tilsvarende plakat - som dog ikke blev ophængt, hvilket imidlertid skyldtes forhold, som var irrelevante for bedømmelsen af, om der var tale om propagandavirksomhed. Annoncen blev endvidere gengivet på organisationens internethjemmeside. På den samlede baggrund fandt retten ved en flertalsafgørelse, at der

⁵⁷ Strafferettens specielle del s. 211

var tale om propagandavirksomhed⁵⁸

I en anden sag blev en tiltalt dømt for propaganda, for at have omdelt en løbeseddel med en oversat arabisk tekst, som han ikke selv havde forfattet. Retten fandt det skærpende for straffen, at tekstens indhold opfordrede til drab på medlemmer af en bestemt befolkningsgruppe, og at løbesedlen blev uddelt på offentlige steder i København og lagt på internettet. Desuden lagde retten vægt på, at handlingen som blev udøvet i forening med flere, blev "begået af T som talsmand for og deltager i den overordnede ledelse af en forening, som led i foreningens vedvarende agitation og organiserede virke med henblik på at påvirke meningsdannelsen."⁵⁹

Hjemmesider på internettet med racistisk indhold er ikke i sig selv propaganda. Pia Justesen nævner i sin bog to eksempler på hjemmesider med racistisk indhold. Begge blev dømt jf. 266 b, 1stk., men efter rettens mening opfyldte ingen af dem kravene i 266 b, 2 stk.

Den ene blev frifundet, fordi hjemmesidens ytringer ikke indgik i en systematisk, intens eller vedvarende bestræbelse på at påvirke meningsdannelsen. Desuden fremstod siden rodet og uinteressant, og var ikke videre nem at finde frem til. Den anden blev ligeledes frifundet, fordi den ikke opfattedes tilpas "systematisk, intens eller (med en) vedvarende bestræbelse på at påvirke meningsdannelsen."⁶⁰ En tredje hjemmeside er blevet opfattet som propaganda, eftersom det var en politikers hjemmeside, som i løbet af 2½ måneds valgkamp ville blive læst af alle som søgte oplysninger om politikerens virke. Desuden fandt HD at hjemmesidens navn "www.muhamedanderfrit.dk". var egnet til at tiltrække offentlighedens opmærksomhed.⁶¹

Af retspraksis kan man tilsyneladende udlede, at ophavsmanden bag en racistisk hjemmeside skal udbrede de krænkende ytringer, så de indgår i en "systematisk, intens eller vedvarende bestræbelse på at påvirke meningsdannelsen", for at blive dømt efter 266 b stk. 2. Dermed opstår følgende spørgsmål: Hvad indebærer dette rekvisit og hvad kræves der for at det er opfyldt? Skal ophavsmanden udføre opsøgende virksomhed? Skal teksten løbende ændres? Skal udformningen af teksten fremstå som et politisk partiprogram?

Det kan efter min mening undre at det ikke rækker at fastslå, at en hjemmeside har et ulovligt indhold efter 266 b, for at siden samtidigt vil blive vurderet som propaganda. Det at siden er offentligt tilgængelig på internettet, hvor et potentielt stort publikum fra hele verden kan få fat på informationerne, burde i sig selv være bevis på, at der foregår en systematisk udbredelse af diskriminerende udtalelser for at påvirke meningsdannelsen. Det er irrelevant, at en side fremstår rodet og uinteressant, eller er svær at finde. For at skærpe straffen i følge 266 b stk. 2 er der inget krav om, at et vist antal mennesker i realiteten har hørt ytringerne. Ligeledes er der inget krav om, at propagandaen har virket. Det eneste der er relevant er, hvorvidt det ulovlige budskab er offentligt tilgængeligt og fremstår som en systematisk påvirkning af meningsdannelsen.

I de to retsafald virker det som om, at retten har opfattet hjemmesiderne som elektroniske læserbreve. Et læserbrev som sendes ind til en avis og en artikel på en hjemmeside kan

⁵⁸ U 2003.1947 Ø

⁵⁹ U 2003.1428 Ø

⁶⁰ Racisme og diskrimination s. 135 - 136

⁶¹ U 2004.734 H

ved første øjekast virke ens. Begge kan nå ud til et potentielt stort publikum, og begge er et forsøg på påvirkning af meningsdannelsen.

Forskellen er at læserbrevet kun kommer i avisen med en redaktørs accept. Dette indebærer at det er udenfor forfatterens kontrol, hvorvidt budskabet overhovedet kommer ud. Videre kan det være svært at fastslå det vedvarende og systematiske, hvis forfatteren kun har fået et enkelt brev i avisen, på trods af at han måske har sendt en stribe læserbreve ind. Desuden kan et læserbrev som udgangspunkt kun udbrede sit budskab den ene gang, det trykkes i avisen. Ved at vælge at sende sit budskab til dette medie, kan det derfor opfattes som et tegn på, at forfatteren ikke har et ønske om en vedvarende påvirkning. Endvidere kan et læserbrev opstå som en umiddelbar reaktion på en enkelt situation, hvor forfatteren i ophidselse får udtrykt uovervejede meninger, som han måske bagefter fortryder. Dette gør ikke en eventuel overtrædelse af 266 b mindre ulovlig, men det vil være svært at påvise læserbrevets indhold, som udtryk for en vedvarende bestræbelse på at påvirke meningsdannelsen.

En hjemmeside tager derimod tid at oprette, hvorfor ophidsede meningstilkendegivelser næppe kan forekomme, idet den umiddelbare vrede med stor sandsynlighed er dampet af, inden siden er klar. Hjemmesiden er tænkt som en vedvarende installation, hvilket tyder på et ønske om en vedvarende påvirkning. Det er under forfatterens kontrol hvad der står og hvor meget, hvilket kan være udtryk for at forfatteren lægger stor vægt på, at hans budskab kommer frem, i stedet for at overlade det til andre at afgøre det. Det at vælge internettet som forum, fremfor at sende et læserbrev, kan desuden betyde at forfatteren ønsker, at hans budskab skal kunne modtages over længere tid. Det er i denne sammenhæng irrelevant, om siden er nem at finde. Det afgørende må være, at en person ønsker at sende et budskab på internettet, hvor andre ved brug af søgemaskiner kan finde det. Chancen for at påvirke andres mening er derfor meget stor. De som ikke er interesserede søger ikke efter siden, men de som måske er usikre på emnet og derfor søger efter information, har desto større risiko for at blive bekræftet i egne fordomme. Chancen for at påvirke andres mening er tilsvarende meget ringe gennem et læserbrev i avisen, eftersom læseren ikke nødvendigvis læser avisen, for at få svar på usikkerhed omkring de fordomme han/hun eventuelt har.

Forsøg på propaganda jf. Strl. § 21 og 266 b, stk. 2: Anskaffelse eller besiddelse af trykke- eller kopimaskiner kan indikere, at der foreligger eller tilsigtes et forsøg på en mere omfattende udbredelse. Dette gælder også ved oprettelsen af en database, der via Internettet er almindeligt tilgængelig. Sker udbredelsen gennem It -aviser, vil det efter omstændighederne kunne være omfattet af det foreslåede stk. 2.

Grovhedskriteriet: kravet om fortsat skal også omfatte, hvorvidt ytringen kan opfattes som truende, forhånende eller nedværdigende. Det er ikke et krav at den krænkede gruppe i det konkrete tilfælde har følt sig truet, forhånede eller nedværdiget. Det strafbare i handlingen afgøres ud fra en objektiv vurdering af, om den konkrete ytring kan fremkalde frygt pga. trusler eller en følelse af forhånelse eller nedværdigelse, i den sammenhæng ytringen er fremkommet.

Kravet om præcision: Ytringerne skal kunne henføres til en bestemt gruppe. Dette medførte at en anmeldelse af Ekstra Bladet blev afvist. Bladet havde som led i en kampagne trykt en annonce, i hvilken figurerede et fiktivt billede af to udenlandske læger, som havde begået en alvorlig fejl under påvirkning af narkotika. Anmeldelsen blev

afvist, idet det var umuligt ud fra annoncen at fastslå de afbildede personers race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse eller tro.⁶²

Derimod blev en person idømt 10 dagsbøder for på et vælgermøde at have sagt, at hovederhvervet for kvinder i Polen var prostitution. Her fandt retten, at kvinderne i Polen var en præcist afgrænset gruppe.⁶³

Kravet om præcision betyder derfor efter retspraksis, at almene udtryk som "Danmark for danskere", "de fremmede", "perkere" eller "Ud med de fremmede" ikke vil være præcise nok til at blive anset omfattet af 266 b.⁶⁴

Racistiske vittigheder: Eftersom forhånende ytringer efter 266 b ikke behøver at være sande, vil forhånende vittigheder som udgangspunkt være omfattet af 266 b. Ekstra Bladet slap for tiltale for en samling i og for sig grove vittigheder, som f.eks. "Ved du hvad der er sort og ser godt ud i røven på en tyrker? En rottweiler!" Anklagemyndigheden mente, at det fornødne fortsæt til at true, forfølge eller nedværdige minoritetsgruppen manglede, eftersom vittighederne blev ledsaget af en artikel om minoritetsvittigheder, som bl.a. indeholdt et i formen sagligt interview om minoritetsvittigheder.⁶⁵

I en anden sag, blev en forfatter til en hjemmeside frifundet for en del ytringer, som skulle være et udtryk for humor, eksempelvis udsagn som "Mobning i danske skoler plejede at være drillerier, men muslimer bærer knive" og "Vi gir efter for latterlige krav fra pylreflygtninge". I dommen fastslog byretten, at "hensynet til ytringsfriheden kræver dels, at den offentlige debat kan føres af alle. Der må derfor gives en rummelig margen for uheldige og smagsløse ytringer". Dommen blev stadfæstet i Østre landsret.⁶⁶ Pia Justesen finder at der stilles et stort krav til en ytrings forhånende karakter, når ytringer som disse kun betegnes "uheldig og smagsløs".⁶⁷

Jeg er ikke enig med Pia Justesen i hendes opfattelse af, at der stilles høje krav til ytringernes forhånende karakter i dette tilfælde. Denne uenighed viser tydeligt, at der eksisterer meget forskellige opfattelser af, hvornår en ytring er grov og hvornår den kun er "smagløs og uheldig". Efter min mening er domstolens afgørelse fuldstændig rigtig. Der skal være plads til de uheldige og smagsløse ytringer i debatten. Og graden af en ytrings grovhed skal bedømmes, så der gives den størst mulige margen, for at flest mulige meninger kan repræsenteres i samfundet. Denne brede tolerance skal ikke eksistere, for at der skal tages særlige hensyn til den enkelte persons ytringsfrihed. Bevæger man sig ud i debatten med subjektive og farverige udtryk, må man være beredt på at stå til ansvar for sine meninger - og betale prisen - hvis samfundet bedømmer at man har overskredet grænsen. Men jeg mener at samfundet som et hele ville lide stor skade, hvis alle de som udtrykker sig mindre høviskt ikke kunne komme til orde. Hvis kun de velformulerende kommer til orde, ville samfundet snart blive meget elitært og ensrettet.

Videre skal der tages hensyn til, at der i Danmark er tradition for at bruge sarkasme, ironi

⁶² Racisme og diskrimination s. 139

⁶³ Racisme og diskrimination s. 139

⁶⁴ Racisme og diskrimination s. 139

⁶⁵ Racisme og diskrimination s. 139 -140

⁶⁶ Racisme og diskrimination s. 140

⁶⁷ Racisme og diskrimination s. 140

og en til tider meget grovkornet humor. Dette indebærer naturligvis også, at mange forsøg på humor og sarkasme ikke lykkes, men i stedet opfattes som "uheldige og smagsløse" bemærkninger. Udgangspunktet skal efter min mening være, at imødegå dem gennem debat fremfor gennem retssager. Man kan ikke i detaljer lovgive om høflighed og respekt for andre, højst forsøge at opstille fællesnævner. Kun gennem debat og diskussion om, hvilke værdier samfundet - og dermed den enkelte borger - er bedst tjent med, kan man håbe at definere grænserne for hvordan man omgås hinanden.

Dette indebærer bl.a. at tage stilling til, hvorvidt det er en indskrænkning af ytringsfriheden at tage hensyn til andres opfattelse af, hvad der er humor. Personligt finder jeg det yderst naturligt, at hvad jeg opfatter som uskyldig humor, ikke nødvendigvis opfattes på samme måde af mine omgivelser. Derfor udøver jeg altid en vis selvrensensur, før jeg prøver at være morsom. Dette indebærer på ingen måde, at min ytringsfrihed krænkes eller indskrænkes på en negativ måde.

Sammenligning med sygdomme: Der er faldet dom jf. 266 b i sager med ytringer som "De sorte breder sig alle steder. Det er ligesom en kræftsygdom!"⁶⁸ Det samme hvor jøder blev sammenlignet med pest.⁶⁹

Af de to domme ses det at sammenligning med alvorlige sygdomme, som udgangspunkt vil medføre en fældende dom. Det kunne være spændende, at vide om det er sygdommens alvorlige karakter, som er det udslagsgivende for at ytringen anses for krænkende jf. 266 b, eller om det rækker for at blive dømt, at man sammenligner en minoritet med en hvilken som helst sygdom. Personligt anser jeg, at det må bero på sygdommens karakter. Med tanke på sygdomsforløbet og dødeligheden, ville en sammenligning med fåresyge næppe medføre de samme groft nedværdigende associationer, som pest eller cancer medfører.

Fordomme om kriminalitet: Generaliserende påstande om at visse grupper begår kriminalitet, opfylder kravet om grovhed i 266 b. Følgende udtalelser har ført til domsfældelse: "De kommer anstigende - mange illegalt - i deres laksko og jakkesæt med hash, narkotika og prostitution i kølvandet."⁷⁰ "Den kultur, disse unger kommer med, er efterhånden tyveri og drab, når de ikke får deres vilje, eller voldtægt", "muslimer huserer, stjæler og myrder" og de "tiltusker sig rettigheder ved magt og terrorisme"⁷¹ Den udvidede ytringsfrihed som gælder for politikere var ikke til hinder for, at en politiker blev dømt efter 266 b for at have udtalt, at muhamedanerne var forbrydere som ville dræbe og kastrere den danske befolkning. Højesteret fastslog, at udtalelserne var groft forhånende og nedværdigende over for den muslimske befolkningsgruppe i Danmark.⁷²

Misbrug af det sociale system: Beskyldninger om udnyttelse af det sociale system, er i flere tilfælde blevet rettet mod etniske grupper. Følgende udsagn er blevet anset for at være udenfor 266 b's område: "Jeg indrømmer, at jeg gerne så, at de rejste tilbage til deres eget land, frem for at misbruge vort socialsystem"⁷³ og "Det er vist på høje tid at der sættes ind over for den voldsomme svindel, de nævnte butikker ofte afsløres i, enten det

⁶⁸ U 1999.296 V

⁶⁹ U 1995.889 H

⁷⁰ U 1980.465 Ø

⁷¹ Racisme og diskrimination s. 144

⁷² U 2000.2234 H

⁷³ U 1980.465 Ø

er ved brug af sort arbejde, mangelfuld momsbetaling, manglende indslag på kasseapparatet, svind i varebeholdningen eller et af de andre tricks, der giver mange udlændinge en fed skattefri overlevelse i Danmark." Sidstnævnte blev afvist af anklagemyndigheden idet man mente, at ytringen kunne ligestilles med en beskyldning om at misbruge det danske socialsystem.⁷⁴ I begge tilfælde blev udsagnene bedømt alene. "De nasser på vort sociale system og er i færd med at køre landet i sæk" indgik derimod i en helhedsvurdering sammen med andre ytringer, som samlet blev anset for at være omfattet af 266 b⁷⁵.

Benægtelse af holocaust: Indtil nu er benægtelse af holocaust i sig selv ikke blevet anset for omfattet af 266 b. I U 1988.788 V mente man ikke at følgende ytringer var grove nok: "Jeg nærer tvivl om, om der har været et holocaust" og "Tusinde mennesker skal være blevet gasset hver dag, og så endnu at brænde disse lig og uden spor - det kan jeg ikke tro". Vestre Landsret henholdt sig til, at 266 b kun anvendes på ytringer af en ikke ubetydelig grovhed.

Modsat blev en amerikansk nazist efter en helhedsvurdering dømt for en række krænkende udtalelser, bl.a. for følgende udtalelse: "Den som vil lære folkemord at kende, skal ikke besøge en koncentrationslejr, men derimod en amerikansk storby. Efter min mening er jøderne snarere blevet behandlet for humant end det modsatte".⁷⁶

Efter min mening viser disse to eksempler et af brydningspunkterne mellem hvad 266 b skal beskytte og ikke beskytte. At sige at man tvivler på om holocaust har fundet sted, vidner om en forbløffende mangel på intelligens, i betragtning af de meget velunderbyggede beviser som findes. Der er ingen tvivl om, at en person som selv har overlevet holocaust, eller har slægt som har overlevet holocaust, vil føle sig berørt af en sådan åbenlys dumhed. Men det at være dum er ikke i sig selv en krænkelse jf. 266 b. I U 1995.887 H fremgår det derimod ikke klart, at tiltalte mener, at holocaust ikke fandt sted, bare at han ikke mener, at det som skete i koncentrationslejrene var et folkemord, og at jøderne desuden er blevet behandlet for humant. Af sammenhængen må tiltaltes udtalelser opfattes således, at han mener, at jøderne havde fortjent værre end det som skete i koncentrationslejrene. Modsat tiltalte i U 1988.788 V giver tiltalte i U 1995.887 H klart udtryk for, at jøderne har fortjent en dårligere behandling end andre mennesker. Det er den del af udtalelsen, som gør ytringen forhånende efter 266 b. Hvorvidt tiltalte mener at holocaust fandt sted eller ikke, bliver dermed irrelevant for en fældende dom.

Sammenligning med dyr: At sammenligne etniske grupper med dyr, opfattes som udgangspunkt som en krænkelse, idet sammenligningen oftest er med dyr, hvis egenskaber ikke forbindes med noget positivt, for eksempel at de "yngler som rotter."⁷⁷ I et tilfælde blev tiltalte bl.a. dømt for at udtale, at "Det var de ubesmittede, sunde barbarer i nord (germanerne), som først instinktivt erkendte den ækle orm i jøden."⁷⁸ En tiltalt blev dømt jf. 266 b, for at sende et åbent brev til justitsministeriet og forskellige dagblade, som indeholdt udtryk som "jødeplagen i Danmark", "jødehyæner" og "jøderotter".

I en anden sag blev en tiltalt dømt, for at køre rundt med en bilstreamer med følgende

⁷⁴ Racisme og diskrimination s. 145

⁷⁵ U 1980.1065 V

⁷⁶ U 1995.887 H

⁷⁷ U 1980.1065 V

⁷⁸ U 1995.887 H

tekst: "Jeg har intet mod perkere, tyrkere og sorte, bare de bliver i træerne og holder deres kæft" Pga. associationer til aber ansås grovhedskriteriet i 266 b for opfyldt.⁷⁹

I en sag blev en flok gymnasieelever irettesat af en lærer og gymnasiets rektor. Læreren fik tilsyneladende sagt at "eleverne var en samling aber som ikke kunne udtrykke sig korrekt". En af eleverne indklagede Danmark for FN's Racediskriminationskomite, idet han mente, at han aldrig havde modtaget en undskyldning eller anden passende genoprejsning. Desuden mente klageren ikke, at de danske myndigheder havde efterforsket sagen tilstrækkeligt. Komiteen konkluderede, at idet hverken lærer eller rektor havde afvist, at klager var blevet kaldt en abe foran flere vidner, var han blevet udsat for en offentlig forhånelse, som Danmark skulle have efterforsket bedre.⁸⁰

I en anden sag blev en gruppe unge dømt jf. 266 b for bl.a. at sige: "Niggere, de skulle være frie mennesker - mand, det er jo ikke mennesker, det er dyr" og "Du kan da bare , hvad er det det hedder tage et billede af en gorilla, mand - og så kigge på en neger, det er den samme kropsbygning og det hele, mand."⁸¹

Medvirken: I sagen U 1989.399 H blev en journalist og dennes redaktør dømt for medvirken til udbredelse af racistiske ytringer, fordi de efter rettens mening havde viderebragt en gruppe unges krænkende udsagn. Journalisten havde opsøgt de unge i forventning om, at de ville udtale sig krænkende. Han havde videre opmuntret dem til at ytre de krænkende udtalelser, og udtalelserne blev kun spredt i offentligheden pga. journalistens tv-indslag. Desuden mente retten at indslagens nyhedsværdi ikke opvejede udbredelsen af de krænkende udtalelser, og at indslaget blev vist uden nogen form for afbalancering.

Journalisten klagede over dommen til EMD. Han mente at hans ytringsfrihed som journalist var blevet krænket af dommen. Domstolen fastslog, at en journalist har en rolle som informations- og kontrolorgan. Dette måtte indebære, at journalister nyder en særligt udstrakt ytringsfrihed, selv overfor meget tungtvejende modstående rettigheder som beskyttelse mod racistiske ytringer. Selv i visse tilfælde hvor journalisten opsøger en person og opfordrer ham til at gentage krænkende udtalelser, som han har fremsagt offentligt ved et tidligere tilfælde - dog skal viderebringelsen være et relevant indslag i et samfundsspørgsmål som debatteres.

Det er kun selve viderebringelsen af ytringerne, som nyder den udstrakte beskyttelse, ikke ytringerne i sig selv. En journalist har naturligvis ikke en større ret end andre mennesker, til at fremsætte racistiske ytringer mod andre personer .

Videre mente EMD modsat de danske domstole, at indslaget blev sat i en afbalanceret sammenhæng gennem studieværtens indledende bemærkninger, og gennem at journalisten under interviewet med sin adfærd, tog klar afstand fra de unges udtalelser. Derved viste indslaget, at de unges racistiske udtalelser var en del af deres generelle anti-sociale holdning.

EMD gav på den baggrund journalisten medhold og mente, at selvom de udtalelser som de unge var blevet dømt for, var meget krænkende for de grupper som ytringerne var rettet mod, og selv med hensyn til den måde indslaget var lavet, kunne det ikke

⁷⁹ Racisme og diskrimination side 142 - 143

⁸⁰ Kashif Ahmad v. Denmark

⁸¹ U 1989.399 H

retfærdiggøre at journalisten var blevet dømt for overtrædelse af straffeloven, hvorfor hans ytringsfrihed jf. art.10 var blevet krænket.⁸²

Eksempler på ytringer som er tilladte ifølge retspraksis: "Kameldrivere og fåreavlere. Hvad skal vi med Dem?" og "Prøv at se på dem, når de går rundt i gaderne. De slentrer rundt og gider ikke flytte sig, hvis man skal forbi. De er frækkere end slagterhunde!"⁸³ Videre frifandtes både læst isoleret og i den konkrete sammenhæng "- og I vil vel ikke være med til kulturdrab, folkemord og etnisk udrensning?" hvorimod "næh, vi skal ovenikøbet finde os i at blive forhånet, tilsvinet for vores tro, se på misbrug af vores kirker, misbrug af vores børn, misbrug af vores tillid og så videre, og så videre" blev anset som en krænkelse jf. 266 b pga. den sammenhæng ytringen fandtes. Var ytringen blevet læst isoleret mente Landsretten at den kunne frikendes, idet ytringen i så fald kunne forstås som en udtalelse om konkrete forhold⁸⁴

7. De svenske regler mod racistisk diskriminering

Den svenske regeringsform har et alment diskrimineringsforbud i RF 2:15. Dette betyder at ingen lov eller andre bindende regler må forekomme, som indebærer at borgere forskelsbehandles pga. race, hudfarve eller etnisk oprindelse.

Ud over BB 16:8 "hets mot folkgrupp" som stort set svarer til den danske 266 b, findes BB 16:9 som gør diskriminering i næringsvirksomhed og ved arrangement af offentlige møder og forestillinger strafbare. Andre lovovertrædelser som kan være racistisk betingede gerninger er: BB 5:3 "förolämpning" (fornærmelse) og BB 16:5 "uppvigling" (opfordring til forbrydelse).- "Hets mot folkegrupper", "forulempning" og "opfordring til forbrydelse" er tillige strafbare hvis de begås i medier omfattet af TF eller YGL. Desuden indeholder BB 29:2 en hjemmel til en almen straffeskærpselse for forbrydelser med racistiske og lignende motiver. At deltage i racistiske organisationer i Sverige er ikke forbudt, så længe deltagelsen ikke indebærer lovovertrædelser af racistisk karakter.⁸⁵

Medvirken o.lign: Det er ikke ulovligt i sig selv, at starte eller deltage i organisationer som udfører racistisk virksomhed, men det er strafbart hvis man selv deltager i en racistisk handling. Det samme gælder den som fremmer lovovertrædelsen med råd eller dåd jf. BB 23:4 ("medvirkan" eller "anstiftan"). Hver medvirkende person er selvstændigt ansvarlig, også selvom en anden person kan straffes for medvirken. Det er irrelevant om den medvirkende handling har været nødvendig for at lovovertrædelsen kunne finde sted. Medvirken kan være fysisk eller psykisk påvirkning.

Forberedelse, forsøg og "stämpling til brott" kan kun komme på tale, hvis det er foreskrevet ved lov for den enkelte lovovertrædelse. Ifølge BB 23:1 jf. 16:8 er forsøg ikke strafbart for overtrædelse af 16:8, og ifølge BB 23:2 jf. 16:8 er forberedelse og "stämpling til brott" ligeledes straffrit.

7.1. BB kap. 16 § 8 (16:8)

I 1948 kom for første gang en svensk paragraf, som omhandlede forfølgelse af en

⁸² EMD A 298 Jersild v. Denmark

⁸³ U 1999.296 V

⁸⁴ U 2004.1360 V

⁸⁵ Hvilket i realiteten turde være umuligt, idet spredning af racistiske ytringer jf.16:8 i en lukket kreds udenfor den private sfære er ulovligt.

folkegruppe begrundet af race, afstamning eller trosretning. Sverige underskrev RDK i 1966 og ratificerede den efterfølgende i 1971.⁸⁶ Dette indebar, at paragraffen skulle revideres, for at svensk lov skulle være i overensstemmelse med konventionen. Departementschefen mente, at der ved bedømmelsen af hvilke behov der var for at ændre lovgivningen, skulle tages hensyn til de forhold som fandtes i samfundet, og risikoen for en mere udbredt racediskrimination i fremtiden.⁸⁷

Ifølge den oprindelige bestemmelse, kunne en person idømmes bøde eller fængselstraf hvis tiltalte "hotar, förtalar eller smädar en grupp av befolkningen med viss härstamning eller trosbekännelse". For at blive straffet ifølge bestemmelsen, skulle udtalelsen rette sig direkte til offentligheden eller til en større kreds. Det tog 4 år fra forslaget blev udfærdiget i Strafrättskommittén til det blev vedtaget. Årsagen til dette var, at der ved behandlingen af lovforslaget var megen tvivl og debat om, hvorvidt der var behov for en sådan bestemmelse.⁸⁸

Under arbejdet med at bringe svensk ret i overensstemmelse med RDK efter ratificeringen, nedsattes et udvalg som foreslog følgende formulering:

"Om någon bland allmänheten sprider uttalande eller annat meddelande, vari ras eller raser eller folkgrupp eller folkgrupper av viss ras eller med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung eller folkgrupp med viss trosbekännelse hotas, förtalas eller smädas, dömes till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringga, till böter"

Ved lovbehandlingen i 1970 blev det fremhævet, at strafbarheden ikke kun gjaldt ytringer som blev spredt i offentligheden, men også gjaldt ytringer - særligt i form af kampagner - som i det skjulte blev ført gennem at gentage samme budskab.

I 1988 ændredes bestemmelsens formulering så rekvisittet "bland allmänheten sprider" blev til "som sprids", uden noget krav om at det skal ske offentligt. Formålet med ændringen var, at personer skulle kunne straffes for spredning af krænkende ytringer inden for foreninger, hvilket derved ville besværliggøre racistiske o.lign. organisationers virke.

Beskyttelse mod krænkelser pga. seksuel lægning blev først føjet til med virkning fra 2003.⁸⁹

Den nuværende ordlyd i 16:8 er følgende: "Den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för *hets mot folkgrupp* till fängelse i högst två år eller om brottet är ringa, till böter.

Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om meddelandet haft ett särskilt hotfullt eller kränkande innehåll och spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydande uppmärksamhet."

Følgende rekvisitter skal være opfyldt for at en krænkelser kan komme ind under 16:8:

⁸⁶ Prop:1970:87

⁸⁷ Brottsbalken II s. 258

⁸⁸ Ytringsfrihed under ansvar s. 82

⁸⁹ Indført med lag SFS 2002:800

- Den krænkende handling skal være en trussel eller være udtryk for ringeagt.
- Den skal komme til udtryk i en udtalelse eller anden meddelelse som spredes og
- Gerningen skal rette sig mod en folkegruppe, eller en anden sådan gruppe, med henvisning til race, hudfarve, nationalt eller etnisk oprindelse, trosbekendelse eller seksuelle orientering.

For at en tiltalt skal kunne dømmes for en handling jf. 16:8, kan det være pga. såvel egne udtalelser som pga. spredning af andres udtalelser. Alle meddelelser kommer under 16:8, uanset om de kommer til udtryk som udtalelser, tekst, billeder eller symboler. Det rækker med at en lille gruppe personer er blevet bekendt med meddelelsen, for at den anses for at være spredt. I NJA 1999 s.702 blev tiltalte ikke dømt for at have udtalt racistiske ytringer i en bus. Udover at blive hørt af tre personer som sad nærmest den tiltalte og hans kammerat, mente retten ikke at ytringerne med sikkerhed kunne høres af andre i bussen. Dermed var ytringerne ikke spredt i den mening som 16:8 kræver.

Også budskab på internet bør anses for at være spredt, selvom det kan være svært at fastslå hvor mange som har læst meddelelsen. Det kan være fristende at mene, at man bare kan se hvor mange som har været logget på den konkrete side, og dermed fastslå hvor mange budskabet er blevet spredt til, men spørgsmålet er om det kan lade sig gøre at påvise, hvornår det krænkende budskab blev tilgængeligt på nettet. Dette problem har man undgået ved som udgangspunkt at anse det for spredt, i og med at det findes tilgængeligt.

Synspunkter som kommer frem i den private sfære falder ikke under 16:8. Dermed opstår der et problem for domstolen, når den skal afgøre om en ytring er faldet i en privat sfære. En tiltalt blev frifundet for at have båret et armbind med hagekors, fordi kun et par ligesindede kammerater og en politimand nåede at se det. Kammeraterne bedømtes at udgøre en privat sfære, hvilket indebærer at budskabet kun blev spredt til en udenfor den private sfære.⁹⁰I et senere fald RH 2000:72 kom retten modsat frem til, at det indebærer at de racistiske ytringer var blevet spredt jf. 16:8, da de blev hørt af tiltaltes ca.10 ligesindede kammerater.

I RH 1998:77 kom retten frem til at rakte at tiltalte havde båret et "nazistisk" armbind på en offentlig plads, hvor mange folk kunne forventes at opholde sig. Eftersom tiltalte i denne situation ikke selv kunne kontrollere hvilke personer som kunne modtage budskabet, mente retten at tiltalte måtte anses at have spredt ytringen jf.16:8.

Af dette følger at en krænkende udtalelse som er sagt privat, og som spredes videre i private sammenhæng, befinder sig i en gråzone. En krænkende ytring som er fremkommet under private former, og som viderebringes udenfor den private sfære, derimod blive opfattet som en overtrædelse af 16:8 ,

Udtrykket "hotar" i 16:8 fortolkes bredere, end samme udtryk i "olaga hot" jf. BB 4:4 og "olaga tvång" jf. BB 4:5. For at "hotar" i BB 4:4 og BB 4:5 anses for opfyldt, kræves det som udgangspunkt, at den tiltalte truer med våben eller kommer med en trussel, som kan få offeret til at føle alvorlig frygt for eget eller andres liv eller helbred.

16:8's "hot" kræver ikke, at der fremkaldes en tilsvarende grad af alvorlig frygt for eget eller andres liv eller helbred hos den krænkede, før man vil anse at rekvisittet "hot" i 16:8 er opfyldt.

⁹⁰ RH 1997:28

"missaktning" (ringeagt) skal tolkes forsigtigt, på grund af den bredere dækning i forhold til den tidligere bestemmelses krav om "förtalas" og "smädas". "Missaktning" vil kunne omfatte ytringer som gør grin med grupper alene på grund deres race, hudfarve, tro eller etniske eller nationale oprindelse. Det samme kan gælde brug af øgenavne. I beslut 1998-01-20, dnr 3141-97-30 har Justitiekanslern dog anset, at udtrykket "negerstamme" ikke i sig selv kan anses for at være ringeagtende i betydningen "missaktning" i 16:8.

De ytringer som ikke overskrider grænsen for saglig kritik falder udenfor 16:8's område. En udtalelse som i og for sig er ringeagtende, skal desuden *klart* overskride grænsen for, hvad der kan accepteres i en saglig og troværdig diskussion om en folkegruppe, for at kunne straffes ifølge 16:8.

I forarbejdet til 16:8 påpegedes det, at grænsen mellem den strafbare "missaktning" og en sagligt beføjet kritik, er meget svær at definere. Til dette svarede departementchefen, at problemer med at fastslå grænser ikke kan undgås, når det strafbare område skal formidles. Desuden var det ikke meningen, at retten til at give udtryk for egne meninger og kritik, skulle kunne bruges som undskyldning for at udtale sig ringeagtende om grupper, fordi de havde bestemte nationale, etniske eller religiøse baggrunde.

Der er inget krav om, at truslen eller den ringeagtende udtalelse direkte henviser til den krænkedes gruppes race etc. Udtrykket "Med anspølning på..." indebærer, at det rækker med indirekte henvisninger til den krænkedes tilhørsforhold, f.eks. ved brug af øgenavne.

Begrebet "folkegruppe" dækker såvel alle individer i en bestemt racebestemt folkegruppe, som en bestemt del af en sådan gruppe. Videre dækker sætningen "annan sådan gruppe av personer" en eventuel blandet gruppe, som kan bestå af forskellige nationaliteter, etniske oprindelser, seksuelle præferencer eller religiøse tilhørsforhold. Den ubestemte benævnelse "indvandrere" kommer dermed ind under 16:8's anvendelsesområde.

Det er kun grupper som beskyttes ifølge 16:8. Dette indebærer, at et individ som føler sig krænket i stedet må ty til BB 5:3 (fornærmelse) eller andre paragraffer, som ikke specielt beskytter mod racisme som f.eks. BB 3:5 (mishandel), BB 4:5 (ulovlige trusler), BB 4:7(forulempning) og BB 12:1 (skadegørelse).

Strafskalaen for grove overtrædelser jf. 16:8 stk. 2 er beregnet til særligt alvorlige sager. Det nævnes som eksempel i betænkningen at en sådan alvorlig sag kunne være, at klart strafbare meddelelser er blevet mangfoldiggjort og spredt i stor skala (propaganda).

Det er kun anklageren som kan rejse tiltale jf. RB 20:2 og RB 20:3. Beslutning om ikke at rejse tiltale i en sag afgøres af anklageren jf. RB kap. 20:7 og RB kap. 23:4a. Under visse omstændigheder kan politiet også afvise sagen jf. RB 23:4 stk. 2.

7.2. Svensk retspraksis og 16:8:

En stor del af de sager, som er blevet rejst ved svenske domstole har handlet om, at tiltalte på forskellige måder har givet udtryk for, at han sympatiserede med nazismen. Dette er sket gennem at lave "hitlerhilsen", samtidigt med at der blev skreget "sieг heil",⁹¹ eller ved blandt andre mennesker på offentlig plads, at have været klædt i sort tøj

⁹¹ RH 2000:72 og 1997:53

med en række nazisymboler på tøjet.⁹² Det var i ét tilfælde irrelevant, hvorvidt alle i en gruppe havde lavet "hitlerhilsen" eller havde mærker på tøjet, idet retten bedømte, at gruppen samlet havde gennemført en nazistisk manifestation.⁹³ Det kræves, at mere end et fåtal personer kan modtage det krænkende budskab, og retspraksis har indtil nu ment, at 3 personer var for lidt men at ca. 10 rakte.

Det er videre ulovligt iflg. svensk retspraksis at kalde en udlænding "jävla svartskalle", at sprede racistiske cd'er med "vit makt" musik,⁹⁴ og at opsætte skilte som forbyder en vis folkegruppe adgang til en campingplads.⁹⁵

8. 266 b og 16:8 komparativt

Eftersom lovgivningen kom frem som resultat af et tæt samarbejde mellem de nordiske lande, er rekvisitterne for lovovertrædelsen i paragrafferne nærmest enslydende.

Både den danske 266 b og den svenske 16:8 beskytter personer eller grupper af personer med afvigende seksuel lægning.

Sverige nævner decideret at 16:8 beskytter mod forbrydelsen hets mod folkegruppe, hvilket ikke er nævnt i den danske 266 b.

I den danske lovstiftning beskyttes ikke alene grupper, men også enkeltpersoner. Dette betyder at hvis en enkeltperson udsættes for en racistisk krænkelse pga. sit tilhørsforhold til den krænkede gruppe under 266 b beskyttes han . I Sverige er det derimod kun grupper. Hvis en enkeltperson derfor krænktes af et forhold som i og for sig kommer under 16:8, beskyttes han ikke jf. den paragraf.

Den danske 266 b har et krav om, at krænkelsen skal spredes offentligt, hvilket den svenske 16:8 ikke har. Dette betyder, at racistiske ytringer som spredes indenfor en forening, eller en lignende afgrænset gruppe, ikke er kriminaliseret i Danmark. I Sverige er spredning af racistiske budskaber kriminelt under alle former, undtagen hvis de udelukkende spredes i den private sfære.

Den danske 266 b nævner i 266 b, stk. 2 "propagandevirksomhed", som en strafskærpende årsag. Den svenske 16:8 nævner ikke direkte ordet propagande. Dette udtrykkes derimod indirekte i 16:8, stk. 2's sidste del: "spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydande uppmärksamhet."

For at den svenske 16:8 stk. 2 kan tillempe kræves det desuden, at den krænkende handling har været særligt grov, hvilket ikke kræves for at den danske strafskærpende 266 b, stk. 2 kan tillempe.

Maksimumstraffen for overtrædelsen i Danmark er 2 år. I Sverige er den derimod 4 år. Denne forskel kan bero på det faktum, at hvor det i Danmark rækker at udøve propaganda under fredelige former, for at komme under 266 b, stk. 2, kræves det i Sverige, at

⁹² NJA 1996 s. 577, RH 1998:77, RH 1997:28 og RH 1997:53

⁹³ RH 1997:53

⁹⁴ Rapport om de nordiska ländernes straffrättsliga reglering av rasism och främlingsfientlighet s. 10

⁹⁵ NJA 1982 s. 128

handlingen både er af "särskilt hotfullt eller kränkande innehåll" og propaganda. Den mulige årsag til denne forskel støttes videre af, at udvalget bag den nuværende udformning af 266 b, bevidst nøjedes med en maksimumstrafferamme på 2 år, under henvisning til, at handlinger der udgjorde grove overtrædelser af 266 b, uden tvivl samtidigt kunne komme ind under andre paragraffer i straffeloven med højere strafferammer.

Den svenske 16:8's "missaktning" rammer som udgangspunkt ytringer af en mindre grovhed end den danske 266 b's "forhånes" eller "nedværdiges".

9. Racismen i samfundet

9.1. Visse tal på racismen i samfundet.

Udviklingen i Sverige vedrørende racistiske krænkelser viser, at der fra 1950 - 1970 var meget få tilfælde af anmeldte og afgjorte handlinger jf. 16:8. I 1980'erne begyndte dette at ændres og der kom en række tilfælde af trykfrihedsmål mod nærradioer.

Fra begyndelsen af 1990'erne er antallet af anmeldelser af krænkelser jf. 16:8 steget meget kraftigt. I 2000 anmeldtes 865 krænkelser og i 2004 anmeldtes ca. 700 krænkelser af 16:8.

Stigningen af 16:8 krænkelser kan hænge sammen med, at det svenske samfund har rettet fokus mod handlinger med racistiske undertoner, og siden begyndelsen af 1990 i stadig højere grad, har taget disse forbrydelser mere alvorligt. Videre har politiets øgede indsats mod fremmedfjendtlige grupper antageligt ført til flere anmeldelser, idet det først og fremmest er politiet som anmelder denne type lovovertrædelser. Senere studier viser, at stigningen også hænger sammen med en reel øgning af disse lovovertrædelser.

Det er oftest yngre mænd som mistænkes for 16:8 krænkelser, og siden 1996 er næsten 70 % af disse lovovertrædelser blevet begået af personer under 25 år. Ca. 25 % af krænkelserne begås i organiseret sammenhæng med racistiske møder, koncerter eller demonstrationer. Mange af de dømte har en kriminelt belastet fortid, fortrinsvis vold og trusler.

10 % af de anmeldte 16:8 krænkelser fører efter udredningen frem til en begrundet mistænkt person, hvorefter anklageren afgør sagens videre forløb med enten tiltale, tiltalefrafald eller bødeforelæggelse.

I gennemsnit dømmes ca. 50 personer hvert år for 16:8 krænkelser. De fleste idømmes bøder. Men siden midten af 90'erne er antallet af fængselsdomme steget.⁹⁶

Gennem en national handlingsplan forsøger det svenske samfund, at forebygge og bekæmpe racismen i Sverige. Der er f.eks. indført forbud mod at bære symboler, som kan opfattes som racistisk krænkende budskab på flere skoler. Der gives økonomisk bistand til bl.a. Exit, en organisation som tilbyder hjælp til personer, som er med i nazistiske og lignende organisationer, og som overvejer at komme ud eller som er kommet ud.

Desuden tager Exit og andre lignende organisationer ud og forelæser på skoler om sin virksomhed. Dette er meget vigtigt, idet en stor del af rekrutteringen til fremmedfjendiske organisationer foregår på skoler.⁹⁷

I Sverige har hver eneste af de ca. 40 anklagerkontorer desuden en anklager, som

⁹⁶ Oplysninger fundet på www.bra.se

⁹⁷ Hatbrott - En uppföljning av rättsväsendets insatser s.213 -214

håndterer alle sager af racistisk art.⁹⁸

I Danmark er forholdet, at fra paragraffen blev vedtaget i sin nuværende form i 1971 og frem til 2001, er der trykt 11 Domme som vedrører 266 b og racistiske ytringer.⁹⁹ Siden 1995 har Rigsadvokaten fået overblik over hovedsageligt alle sager angående 266 b. Ifølge Pia Justesens undersøgelse blev der i perioden 6.9.1995 frem til 1.10.2000 indberettet ca. 55 afviste anmeldelser. Af disse havde Rigsadvokaten afgjort tiltalespørgsmålet i ca. 40 sager. December 2001 informerede den danske regering offentligheden om, at Rigsadvokaten siden 1995 havde afgjort tiltalespørgsmålet i 49 sager. Tiltale blev rejst i 25 af disse sager.¹⁰⁰

I en opgørelse over indberetninger af kriminelle forhold med mulig racistisk eller religiøs baggrund for perioden 01.01.05 - 01.01.06, er der blevet indberettet 81 tilfælde.¹⁰¹

I perioden fra januar 2000 til april 2006 har rigsadvokaturen rejst tiltale for overtrædelse af § 266 b i 34 sager, hvoraf de sigtede blev frifundet i 3 sager og dømt skyldige i 29 sager.

Desuden har Klagekomitéen for Etnisk Ligebehandling udtalt sig i 35 sager siden dens oprettelse i 2003, hvoraf det i 7 sager er blevet fastslået, at der er sket overtrædelse af forbudet mod forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse. Videre har 30 % af adspurgte udlændinge fra udvalgte ikke-vestlige lande, efter egen mening oplevet diskrimination. Videre kritiseres Danmark internationalt for intolerante synspunkter i den offentlige debat blandt politikere og i medierne. På trods af at visse af de kritiske opfattelser af Danmark måske skal tages med forbehold, mener tænketanken bag rapporten "Udviklingen i udlændinges integration i det danske samfund", at Danmark behøver at signalere, at diskrimination i Danmark tages alvorligt, for at Danmarks omdømme ikke skal lide permanent skade.¹⁰²

9.2. Forskellige synspunkter på racismen og løsningsforslag

Kultur er et system af værdier og symboler, som præger det enkelte individs holdninger og adfærd. Kultur er en dynamisk størrelse, som kommer til udtryk på det individuelle plan, såvel som på det kollektive. For individet betyder kulturen, at han/hun definerer sig selv og sit adfærdsmønster i forhold til omverdenen. For det kollektive betyder det, at en gruppe mennesker har et fælles grundlag såsom fælles sprog, historie og adfærdsmønstre. Religion er en del af denne kultur og indgår derfor som identitetsmarkør.¹⁰³

Videre kan tilhørsforholdet til egen kultur give en "dem-contra-os-tankegang", hvor personen opfatter sit eget kulturelle ståsted som det sande, hvorfor alt udenfor mødes med skepsis og mistro. Dette kan føre til kulturfundamentalisme, som indebærer at man ser sin egen kultur som den eneste sande, som dermed er uforenelig med andres kultur.

Modsat kan minoriteten i et samfund vælge at integrere sig eller assimilere sig, og majoriteten kan tåle, acceptere eller opsøge minoritetskulturen. Den opsøgende holdning karakteriseres ved, at samfundet ser det som en positiv gevinst for landet, at der er mange

⁹⁸ Kampen mot brottslighet med nazistiska eller rasistiska förtecken s. 30

⁹⁹ Racisme og diskrimination s. 129

¹⁰⁰ Racisme og diskrimination s. 129 - 130

¹⁰¹ Rigspolitichefen, afd G - PET. www.pet.dk

¹⁰² Udviklingen i udlændinges integration i det danske samfund s. 93

¹⁰³ Det multikulturelle samfund s. 11

forskellige kulturelle strenge at spille på.¹⁰⁴

Det danske og svenske samfund er sekulariseret, dvs. at dets indretning og lovgivning bygger på rationelle og menneskelige opfattelser, og ikke på forskrifter fra Gud. Det religiøse hører til i et specielt privat rum, og religionen har ingen konsekvens for det enkelte individs position i samfundet. Denne sekularisering oprinder fra kristendommen, hvor Bibelen understreger, at det hellige er forbeholdt Gud, og det verdslige er forbeholdt mennesket. Konsekvensen bliver, at det er samfundets opgave at beskytte mennesker, gennem at have ytringsfrihed og lovgivning mod racisme, hvorimod samfundet ikke skal beskytte Gud eller "den rette tro", hvilket overflødiggør lovgivning mod blasfemi.¹⁰⁵ Denne adskillelse findes f.eks. ikke i Islam, hvorfor det i mange muslimske lande er samfundets opgave at beskytte det hellige såvel som det verdslige.

I Sverige og Danmark findes de stærkeste spændinger i øjeblikket mellem den kristent baserede majoritet og den islamiske minoritet. En årsag kan være, at religionens rolle som identitetsmarkør er voksende.¹⁰⁶ Med den øgede indvandring fra muslimske lande betyder det, at krav om hensyn pga. religion får en mere mærkbar effekt i samfundet. Stillet overfor et sekulariseret samfund som det svenske eller danske, kan det virke stødende på nogen af majoritetens etniske personer, at muslimske flygtninge og indvandrere i det offentlige rum, begrunder krav om særhensyn i skolen med religion.¹⁰⁷ Disse modstridende opfattelser af værderinger, holdninger og samfundspligter kommer bl.a. til udtryk i udlændingebatten.

Ferruh Yilmaz skriver i "Fra racisme til det stuerene," at problemet ved racisme er, at vi har skiftet den biologiske racisme ud med den kulturelle. Det faktum, at vi angriber - alternativt forsvarer - de "fremmedes" kulturbestemte forskellighed, er den grundliggende årsag til racismen, noget som vi ikke fjerner gennem straffebestemmelser. Tværtimod fjernes det kun gennem information, diskussion og opgør med myten om en fælles danskhed, tyskhed eller somaliskhed. I stedet for skal samfundet indse, at mennesket er et internationalt væsen, med grundliggende biologiske fællestræk, påvirket af miljø og gener i en skøn forening - og at vi er forskellige indbyrdes uafhængigt af race, religion og kultur.

Lars Dencik pointerer, at udlændingebatten er forskellig i Danmark og Sverige. Han noterer sig, at der kun har været et ubetydeligt forsøg på at mobilisere en politisk rørelse mod udlændinge i Sverige. Dette kan bero på, at Sverige har historiske og sociologiske forvaltningstraditioner som udgår fra et "Vi", der bygger på en stræben efter homogenitet. Dette indebærer, at små afvigelser opfattes som store problemer staten skal forsøge at løse. Forskel bliver synonymt med ulighed, som i det moderne Sverige opfattes som uretfærdigt. Dette er efter Denciks mening en af grundene til, at svenskerne har problemer med at gå fra en selvforståelse som befolkningsgruppe af homogenitet til majoritet.

Til gengæld mener Dencik, at udlændingepolitikken sætter dagsordenen i Danmark. Han anser at den kulturelle platform, dvs. folkesjælen, er præget af to faktorer:

¹⁰⁴ Det multikulturelle samfund s. 14

¹⁰⁵ Det multikulturelle samfund s. 10

¹⁰⁶ Det multikulturelle samfund s. 7

¹⁰⁷ Det multikulturelle samfund s. 8

Grundtvigianismen og Janteloven. Det udmønter sig i fællesskabet og den uforpligtende og konfliktløse hygge. Dermed opstår der en uvilje mod det som forstyrrer samme fællesskab og hygge. Problemet er, at de som er anderledes ikke slippes ind i dette fællesskab.¹⁰⁸

Selvom Dencik ser de racistiske betingede overgreb som et problem, er det først og fremmest rædslen for det fremmede, dvs. xenofobi, som kan udvande de demokratiske og menneskeretlige værdier, de skandinaviske samfund er bygget på, efterhånden som den forekommer i en større grad på det folkelige og politiske niveau.¹⁰⁹ Problemet med xenofobi er bl.a., at det deler samfundet op i to grupper af "dem" mod "os", hvilket kan medføre social uro, som man har set det ske i Frankrig oktober-november 2005.¹¹⁰

For at modvirke at etniske minoritetsgrupper skal føle sig fremmedgjorte, har man i forskellige samfund forsøgt at anvende forskellige metoder, for at grupperne blev indsluset i det nationale sociale fællesskab. En metode er assimilation, som indebærer, at minoriteten ændrer sine egne normer og værdier og bliver som majoriteten. Dette kan enten ske ved en automatisk assimilation, hvor minoriteten efterhånden opsuges i det omgivende samfund uden påvirkning udefra, eller det kan foregå ved manipuleret assimilation, hvor statsmagten gennem tvang og skoling, får minoriteten til at opføre sig efter majoritetens normer.

En anden metode er integration, som forsøger at skabe en social helhed i samfundet samtidigt med, at de forskellige minoriteters normer og værdier respekteres.

Dencik mener at problemet er, at individer i minoritetsgrupperne marginaliseres dobbelt, når de på den ene side forlader egne etniske normer og værdier, hvorfor de udstødes af deres gamle fællesskab, for derefter at blive afvist af majoritetens fællesskab, på trods af at de har forsøgt at tilegne sig majoritetens værdier og normer. I de nordiske samfund ser man videre, at minoriteter bliver defineret ud fra det etniske tilhørsforhold, uden at blive set som individuelle personer med fagkundskaber. Dette kan lede til, at minoriteterne begynder at definere sig selv ud fra denne udelukkelse af samfundet, hvorfor de enten passiviseres eller søger hen til nye grupper. Dermed skabes fundamentalistiske ekstreme grupper blandt minoriteterne, som derved giver videre grobund for fordomme hos majoriteten.¹¹¹

Dencik mener at løsningen på dette problem er, at staten skal holde op med at anvende modeller, hvor det drejer sig om hvad "vi" kan gøre for "dem", og i stedet for lade minoriteterne varetage egne liv ud fra egne værdier og normer, idet de derved vil bevare deres værdighed gennem selv at nå sine mål.

Som eksempel på en gruppe som har holdt fast i sine egne værdier og normer, og samtidigt er velintegreret i de skandinaviske samfund, peger han på jøderne. Dette kan kun opnås ved, at den enkelte minoritet tillades en vis selvforvaltning, som i virkeligheden er et udtryk for, at majoriteten accepterer minoritetens værdier og normer på lige fod med egne normer og værdier.

¹⁰⁸ Främlingsfientlighet och rasism side 10 ff.

¹⁰⁹ Främlingsfientlighet och rasism side 13

¹¹⁰ Der var voldsomme uroligheder i indvandrer-tætte forstæder til Paris. Årsagen var til dels indvandrerunges afmagt og vrede over at blive opfattet som andenrangsborgere i det franske samfund.

¹¹¹ Främlingsfientlighet och rasism side 15-16

Morten Kjærum mener, at den måde de nordiske lande behandler sine indvandrere på, er at ligne med de undulater, som minearbejderne tog med i minerne. Når fuglen begyndte at hænge med hovedet, var det tegn på at der var noget galt. Groft forenklet mener Kjærum videre, at xenofobien udmønter sig forskelligt i de to lande. Sverige har ekstreme nynazistiske grupper, hvorimod Dansk folkeparti og den Danske forening er de som er grobund for den danske fremmedfjendtlighed.

Tilsyneladende er den danske version bedre, idet den svenske fascistiske ideologi er mere ekstrem i sin fremmedfjendtlighed. Men det farlige ved den danske model er, at den mere afdæmpede form for fremmedfjendtlighed virker mere stuert, og derfor måske breder sig til større kredse af samfundet.

Dette er farligt for den enkeltes menneskerettigheder og for demokratiet som helhed. Løsningen er iflg Kjærum en mere åben dialog med flygtninge og indvandrere om integration. Samtidigt skal der være plads til en åben debat, hvor der lyttes til de borgere som er urolige og nervøse for det fremmede, med den betingelse at de demokratiske værdier skal sættes i forgrunden.¹¹²

Unni Wikan mener, at de individuelle menneskerettigheder er vigtigere end en minoritetspolitik. At racisme fejlagtigt ses som et fænomen, som kun retter sig fra majoritet mod minoritet. Hvis det multikulturelle samfund skal fungere, må der derfor findes en moralsk standard, som gælder for alle uanset etnisk oprindelse.¹¹³

Patrick Asplund, tidligere aktiv nazist, understreger at det først og fremmest er marginalisering, som skubber unge i armene på ekstreme grupper. Hvilken gruppe afgøres oftest af et spil af tilfældigheder. Derfor mener han, at information om risikoen ved at være udelukket af fællesskabet er vigtigt. Fordømmene skal fordømmes, men det er ligeså vigtigt, at samfundet rækker hånden ud til det menneske som fortryder sine fordomme, tilgiver personen og byder ham velkomment tilbage til samfundet.¹¹⁴

10. Afsluttende diskussion

Er det nødvendigt at have straffelovsparagraffer, som kan anvendes mod racisme? Det første umiddelbare svar er, at Danmark og Sverige har underskrevet RDK, og at de derfor er forpligtede til det. Men i et videre perspektiv er der to andre grunde.

Den ene er den smukke, men efter min mening utopiske, drøm om et samfund uden racisme, hvor alle har lige rettigheder og hvor alle behandler hinanden med samme respekt og tolerance, som de selv ønsker at få. Selvom det er usandsynligt at få et sådant samfund i realiteten, skal det ikke forhindre samfundet i at opstille det som mål, og derfor forsøge at opnå det gennem signalværdien i en lovgivning, som bl.a. fastslår at racisme ikke tolereres.

Den anden grund udspringer af behovet for en stabil retsstat. Det er ikke kun individet som skal beskyttes af paragraffer som 16:8 og 266 b, men i lige så høj grad samfundet. Hvis det kun var det enkelte individ, ville det være naturligt, at lade det være op til den enkelte som føler sig krænket, at kunne rejse tiltale på samme måde som det sker i sager om æreskrænkelser. Men både Sverige og Danmark har bevidst valgt, at overlade det til anklageren at afgøre om der skal rejses tiltale i sager vedrørende 16:8 og 266 b.

¹¹² Främlingsfientlighet och rasism s. 43-45

¹¹³ Främlingsfientlighet och rasism s. 23

¹¹⁴ Främlingsfientlighet och rasism s. 41

Årsagen må være, at hvis den krænkede vælger ikke at rejse tiltale i en sag om æreskrænkelse, vil beslutningens konsekvenser kun gå ud over den krænkede selv. Ud fra et logisk synspunkt er det derfor naturligt, at det er op til den enkelte at afgøre om der skal rejses tiltale eller ej.

Men det er ikke kun det enkelte individ som skades i sager om racisme. Samfundet skades også. Over længere tid kan den tålte racisme udvikles til de katastrofale folkemord, som har fundet sted med jævne mellemrum rundt omkring i verden. Fælles for dem alle er, at det over en tid er blevet accepteret, at behandle én gruppe borgere i et samfund som laverestående mennesker med svagere rettigheder end resten af samfundets borgere. Når alle statens borgere ikke længere er lige for loven, forsvinder grundpillen i retsstaten. Dette medfører at retsstaten bliver ustabil, og lov og orden langsomt afløses af kaos. Dermed forsvinder hele fundamentet for et stabilt samfund. For at overleve som en stabil retsstat, er det derfor i samfundets interesse at bekæmpe racisme.

Mange personer, som udsættes for racistiske krænkelser, har ikke overskud til at gennemgå en lang og energikrævende retssag. Det kan derfor være fristende for dem, at forsøge at glemme det skete og komme videre. Det kan samfundet ikke risikere, hvorfor det er en logisk følgeslutning, at staten, i skikkelse af den offentlige anklager, afgør om der skal rejses tiltale.

Men selvom ansvaret først og fremmest skal ligge på staten, bør det enkelte individ, som er blevet krænket, have en mulighed for selv at rejse tiltale, hvis staten afviser at gøre det. Som nævnt andetsteds i specialet finder jeg det problematisk, at den krænkede udelukkes fra den beslutning. Der burde ikke være noget til hinder for, at lade både anklager og den krænkede have muligheden for at rejse tiltale under forudsætning af, at alle andre rekvisitter i henholdsvis 266 b og 16:8 er opfyldt.

Ved sammenstødet mellem ytringsfriheden og 266 b eller 16:8 er spørgsmålet videre, om man kan diskutere alt så længe det foregår høfligt. Man kan ikke lovgive om høflighed og respekt for andre, højst forsøge at opstille fællesnævner. Kun gennem debat og diskussion om hvilke værdier samfundet - og dermed den enkelte borger - er bedst tjent med, kan man håbe at definere grænserne for, hvordan man omgås hinanden. Dette indebærer bl.a. at tage stilling til hvorvidt det er en indskrænkning af ytringsfriheden, at tage hensyn til andres opfattelse af hvad der er humor. Personligt finder jeg det yderst naturligt, at visse vittigheder som jeg selv griner af, ikke ville gå lige så rent ind hos alle mine venner, hvorfor jeg foretager en vis selvrens før jeg deler ud af vittighederne. Dette indebærer på ingen måde, at jeg mener at min ytringsfrihed krænkes eller indskrænkes på en negativ måde.

Men der skal på den anden side være plads til alle synspunkter i det private rum, ellers kan meningsudveksling ikke finde sted, undertiden gennem ophedede diskussioner og skænderier. Dette kan give ophav til synspunkter som er udtryk for intolerante og fordomsfulde meninger, som ikke er ønskværdige i et demokratisk samfund. Men hvis de ikke kan komme ud, kan man ikke gennem diskussion og information overbevise den intolerante og fordomsfulde om, at deres synspunkter måske ikke er korrekt.

Ved anvendelsen af 266 b eller 16:8 er det ikke kun et spørgsmål om, hvorvidt en evt. overtrædelse rummes i paragraffen, men også hvorvidt ytringsfriheden krænkes. Denne balancegang gør det sværere at forudse, om det man giver udtryk for er strafbart eller ikke.

Til sammenligning kan man sige, at hvis Jensen bliver opdaget på vej ud af Hansens hus, med Hansens guldlysestage, uden Hansens tilladelse til at tage den, er det rimeligt nemt at fastslå at der er sket en fortsættelig lovovertrædelse og hvilken. Det er et simpelt spørgsmål om fysiske rekvisitter og ejerforhold.

Men æreskrænkende lovovertrædelser er meget mere diffuse. Man skal fastslå hvad der er blevet sagt, afgøre objektivt om det kan krænke nogen subjektivt, og desuden fastslå et fortsat til at ville krænke. Det er stort set umuligt for Jensen med lysestagen, at bortforklare hvorfor han har den. Men at bevise at en person med overvejende sandsynlighed har forstået, at hans ytring ville krænke en anden person, hvis han benægter forsæt er meget svært, medmindre det ytrede er ualmindeligt groft.

Det er som hovedregel heller ikke sædvanligt, at en person i ophidset tilstand bryder ind i en anden mands ejendom, for at bemægtige sig hans lysestage. Men at give udtryk for sin subjektive mening i ophidset tilstand sker hele tiden. Dette retfærdiggør ikke racistiske ytringer, men det gør det sværere at fastslå fortsættelse til at ille krænke.

Og selvom domstolene skal forholde sig neutrale kan det ikke undgås, at den enkelte dommers subjektive opfattelse af graden af krænkelsen i det ytrede spiller ind i hans vurdering. Det er menneskeligt umuligt at bortse 100 % fra egne opfattelser. Det fremgår også tydeligt af de forskellige domme, at domstolene ikke altid er enige om, hvorvidt der er sket en overtrædelse af 266 b eller 16:8 - eller ikke.¹¹⁵

På den ene side kan det opfattes som meget uheldigt at retstilstanden svinger, så det er svært for den enkelte borger at vurdere hvor grænsen går for ytringsfriheden. Men det ville efter min mening være et større problem, hvis man forsøgte at afgrænse ytringsfriheden statistisk, ved at definere hvad der er ok at sige og hvad der er ulovligt. Ligemeget hvor velmenende forsøget kan være, betyder det uværgerligt, at den naturlige udvikling af kommunikationen mellem borgerne vil blive hæmmet unødigt af en sådan afgrænsning. Den almene tolerance af udtryk ændres hele tiden i samfundet, og en lovregel som dækker et så subjektivt område skal kunne følge denne udvikling. Til sammenligning har samfundets - og dermed den enkelte borgers - opfattelse af, hvorvidt en person må tage en anden mands ejendom eller ej, derimod ligget stabilt på samme niveau i flere tusinde år.

Det er desuden meget vigtigt, at forskellige fagområder samarbejder om at bekæmpe racisme. Ved at forstå at det grundlæggende, biologisk betingede instinkt i mennesket, som indebærer at det enkelte individ for at overleve, skal tilhøre en social gruppe som defineres i "venner" og "fjender", i sin yderste konsekvens kan føre til folkemord, får vi en viden som gør det muligt at minimere de voldsomme barrierer mellem "os" og "dem". Vi kan gennem forskellige signaler ændre de opfattelser som findes i samfundet. Ved at understrege, at det er det enkelte menneske som begår kriminalitet, som ikke overholder de nødvendige spilleregler, gør vi op med fordomme om etnisk betinget kriminalitet. Det er vigtigt at pointere, at det er det enkelte menneskes ansvar at få det bedste ud af vores sameksistens.

Ved at forsøge at kortlægge baggrund og opvækst, får vi en mulighed for at se om der er et mønster, som statistisk set giver flere uanpassede medlemmer af vort samfund. Dermed har samfundet en mulighed for at sætte ind tidligere ved de første faresignaler, inden det enkelte menneske er kommet for langt ud på et kriminelt skråplan. Samtidigt er det af yderste vigtighed at det understreges, hvad der er fuldstændigt irrelevant i disse mønstre.

¹¹⁵ Se f.eks. landsrettens dom i U 1999.1113 Ø og videre i U 2000.2234 H

Hvis man i samfundet forstår, at et af de grundlæggende problemer bag kriminalitet bunder i sociale forhold, har man en realistisk chance for at ændre noget. Dette indebærer at samfundet skal vælge langsigtede løsninger. Problemet er at de langsigtede løsninger oftest først viser et resultat efter længere tid, og derfor ikke virker lige så attraktivt for politikere, som ønsker resultatsorienterede løsninger der kan hjælpe dem til genvalg.

Samfundet bør fastslå, at de forskellige minoriteter er en ligeværdig del af samfundet. At forskellige madvaner og religiøse traditioner ikke definerer det enkelte menneskes tilhørsforhold til minoritet eller majoritet. At det f.eks. er umuligt, at definere hvad det vil sige at være dansk! Mange danskere er lyshårede, men det er der også mange svenskere og nordmænd der er. Mange danskere spiser svinekød, men det er der også mange som gør i resten af verden. Mange danskere er kristne, men mange danskere tilhører også andre religioner eller er ateister.

Videre viser undersøgelser, at medierne har en stærk påvirkning af folks holdningsdannelser. Dermed kan der opstå et problem, når størstedelen af den oprindelige befolkning i Danmark og Sverige ikke omgås indvandrere fra tredje verdens lande på daglig basis, og derfor først og fremmest får deres opfattelse af disse etniske minoriteter gennem andrehåndsinformationer i medierne.

Er informationerne sensationsprægede og overvejende præget af negative historier, opfattes de etniske minoriteter som minimum som problemfyldte grupper, som kræver hjælp for at blive som majoriteten, i værre tilfælde som problemfyldte grupper nationalstaten vil klare sig bedre foruden. Hvis en artikel f.eks. omtaler unge kriminelle danskere ved vi godt, at det ikke er alle unge danskere som er kriminelle, fordi vi kender mange som ikke er. Anderledes bliver det når overskriften omtaler unge kriminelle minoritetsunge, som vi ikke har det samme sammenligningsgrundlag for. Dette leder til en fordomsfuld og stereotyp opfattelse af minoritetsunge.

Hvis en dansker f.eks. begår drab på sin hustru fordi hun vil skilles, opfattes det som et jalousidrab begået af en mand i affekt, der ikke kan overskue at skulle leve uden hende og børnene. Alle ved at der er noget galt med manden og at de fleste danskere ikke ville vælge den løsning.

Hvis en udlænding i samme situation begår drab, opfattes det som et æresdrab som bunder i hans muslimske baggrund, hvilket indebærer at de fleste muslimske mænd vil vælge denne løsning.

Selv velmenende forsøg på at gå imod racisme leder uheldigvis til, at minoriteter fastlåses i deres roller som problematiske, når de defineres ud fra deres kulturelle og religiøse baggrund, som skal tolereres og afhjælpes så de kan komme ind i samfundet. I stedet for bør man definere minoriteter som mennesker med samme kulturelle og religiøse baggrund, uden at det skal influere på deres mulighed for, at tage del i samfundet på lige fod med majoriteten.

Flere undersøgelser viser desuden, at mediernes artikler om minoriteterne oftest er fokuseret på de negative sider

Medierne bør derfor i større grad spørge minoriteter om deres syn på politik, sport eller uddannelse, ud over når det skal bruges i sammenhæng der skal - enten påvise problemer for minoriteter - eller anvendes som succeshistorier som demonstration af, at der skam findes nogen der kan klare sig i landet. Hvis majoriteten oplever minoriteten som en naturlig del af befolkningen i alle sammenhæng, opfattes den enkelte som menneske på

godt og ondt, fremfor som et stereotyp medlem af en minoritet.

I Sverige har man med det unikke "meddelerskydd" et system, som giver mulighed for at lave dybdeborende programmer om racisme. En journalist kan opsøge nynazistiske rørelser, og få den ubehagelige men sande version af, hvilke synspunkter og opfattelser som findes i disse miljøer. Det at de involverede kilder ikke kan straffes for fremkomne ytringer, gør at der ikke af den årsag lægges låg på emnet. Journalisten er naturligvis ansvarlig for programmet, men har mulighed for at redigere stoffet så det af sammenhængen fremstår sagligt, at de eventuelt krænkende ytringer bliver bragt i programmet.

I Danmark ville de medvirkende kunne blive straffet uafhængigt af, hvorvidt journalisten kan straffes. Dette indebærer, at det kan være besværligere at fremstille et sandfærdigt billede af fordomme og racistiske ideers udbredelse i Danmark. Ulempen ved dette er, at det gør det sværere at forebygge og modvirke effektivt, når det er uvist hvad samfundet er oppe imod. Et tilsvarende "meddeler"- system kunne derfor være en god ide i Danmark.

I Sverige rækker det, at bære klæder og mærker som kan associere til nazisme udenfor den private sfære, for at blive dømt jf. 16:8.

I Danmark er ingen blevet dømt for at bære "nazistiske" klæder og mærker jf. 266 b. Men hvis en person, klædt på en måde som associerer klart til nazityskland, stiller sig op foran en synagoge og "heil'er", mens der er jøder tilstede, vil det utvivlsomt kunne opfattes som en overtrædelse af 266 b på samme måde, som korsafbrænding foran en minoritets bolig blev opfattet som en krænkelse.¹¹⁶

Personligt finder jeg det bekymrende, med tanke på den afvejning som skal foretages mellem beskyttelsen jf. 16:8 på den ene side, og ytringsfriheden på den anden side, at anse påklædning, som associerer til nazityskland i sig selv, for ulovligt. At en gruppe mennesker giver udtryk for politiske ideologier, som majoriteten ikke sympatiserer med, skal ikke være forbudt med tanke på, hvor vigtig ytringsfriheden anses i Sverige. Kun ved at give disse synspunkter lov til at komme frem i offentligheden, kan de imødegås. Dette betyder ikke at "nazistisk" påklædning ikke kan være en medvirkende årsag til, at en handling anses ulovlig jf. 16:8, men det skal afgøres i hvert enkelt tilfælde.

Hvad er farligst? Den svenske situation med organiserede højrefløjs grupper af misfornøjede unge mænd, som udfører grove racistiske overfald, eller den danske situation hvor det er det politiske samfund, som accepterer en mildere grad af racisme? Letter det bedre trykket på den indre svinehund, når vi åbent diskuterer de forskellige synspunkter - også dem som ligger i gråzonen, eller er det bedre kategorisk at afvise de småfremmedfjendske samtaleemner i den brede diskussion? Hjælper det at være konfliktsky og lukke øjnene for den usikkerhed, der eksisterer mellem "dem og os"?

Det er efter min mening bedre at tage fat i problemerne og diskutere fremmedangsten under former, hvor der vises den nødvendige respekt for andre menneskers holdninger og tilhørsforhold. Den svenske situation forhøjer risikoen for, at man kun ser toppen af isbjerget, og at fordommene kan florere uimodsagt indenfor et lukket racistisk samfund. Videre kan racismen i organiseret form lære at omgå samfundets regler i højere grad. I Sverige forsøger racistiske grupper at rekruttere unge som er dømt for 16:8 overtrædelser¹¹⁷, ligesom de i højere grad undgår de synlige manifestationer, som de af

¹¹⁶ U 1994.993.Ø

¹¹⁷ Hatbrott s. 20

erfaring har lært medfører fængselsstraf.¹¹⁸

Der findes forebyggende skridt det danske samfund kan iværksætte efter inspiration fra Sverige. Når det danske politi tager imod en anmeldelse, kan de ligesom det svenske politi undersøge om anmelderen anser, at der var racistiske undertoner forbundet med den handling, som anmeldelsen gælder. Dette kan hjælpe med at opmærksomme, i hvor høj grad racismen er en del af de lovovertrædelser som begås i samfundet. Videre kan samfundet gennem at uddanne retsvæsenets folk til at forstå, hvad der kendetegner racistiske forbrydelser, - og i hvor høj grad det krænker offeret dobbelt, yde en bedre hjælp til den krænkede.

Det danske samfund bør i højere grad klart tilkendegive, at racisme ikke accepteres under nogen former, bl.a. ved at rette fokus på omgangstonen i det offentlige rum. Dette for at undgå den snigende racisme, som gennem sin såkaldte "stuerenhed" umærkbart rykker grænsen for det tilladte hele tiden. Gennem åbenhed om problemet og information på skoler og arbejdspladser, skal problemet synliggøres i befolkningen.

Sverige bør lægge vægt på, at målrette samarbejdet om racistiske krænkelser mellem politikredse for at forhindre, at eventuelle racistiske grupper kan flytte deres virksomhed over skellet og begynde forfra. Ved at lade sig inspirere af det danske politis håndtering af rockerproblemet, kan det svenske politi stresse de forskellige racistiske organisationer, hvilket vil besværliggøre deres virksomhed.

Videre er det vigtigt at støtte organisationer som Exit i deres arbejde, da det er den bedste måde det svenske samfund kan understrege ideen om forsoning og tilgivelse, så de personer som ønsker at kvitte det racistiske miljø og komme tilbage i det omgivende samfund, føler at det kan lade sig gøre.

12. Konklusion:

Ytringsfrihed er den vigtigste hjørnesteen i demokratiet, men den skal begrænses af hensyn til andre menneskerettigheder. Udover at anvende lovgivningen til at straffe racistiske lovovertrædelser, skal samfundet bruge forebyggende foranstaltninger for at bekæmpe racismen, gennem samspil mellem de forskellige faggrupper. Dette indebærer et massivt arbejde for at understrege, at alle mennesker er en race, som ikke er væsentforskellige på trods af forskellig kulturbaggrund, religiøs tilhørsforhold, hudfarve og sprog. Det er desuden vigtigt at undgå at fastlåse minoriteter i offerroller, men i stedet for acceptere at det tager tid - og kræver gensidig respekt og ligeværdig accept - at få majoriteten og minoriteter til i fællesskab, at definere et nyt samlet samfund med nye fælles værdier, traditioner og holdninger. Dette indebærer i høj grad at der skal opnås enighed om, i hvor høj grad religionen skal styre det verdslige liv i Danmark og Sverige

Sammenfattende er der meget små forskelle på 266 b og 16:8, men de to landes retspraksis viser en forskel. I Sverige er der en overvægt af racistiske lovovertrædelser, begået af personer med racistiske ideologer, der har rødder tilbage til Nazi-tyskland og tilhørsforhold til organiserede racistiske grupper.

I Danmark bliver krænkelser jf. 266 b begået af personer, uden at der tegner sig et specielt organiseret mønster, selvom der er en lille overvægt at personer, som er politisk knyttet til Dansk Folkeparti og dens forgænger Fremskridtpartiet.

¹¹⁸ Se f.eks. RH 1997:53

Der er store forskelle i den måde racismen kommer til udtryk på i henholdsvis Sverige og Danmark. Sverige har i de sidste 30 år ført en massiv statsstyret kamp mod racisme, hvorimod Danmark først nu lader staten styre kampen mod racisme i højere grad. Der er ingen tvivl om, at de to lande kan lære meget af hinandens erfaring.

Sverige bør tage befolkningens utryghed alvorligt og droppe deres konfliktskyhed, ved at lade de ubehagelige diskussioner komme ud i offentligheden på betingelsen af, at det foregår respektfuldt, høfligt og sagligt. Dermed er der en større chance for, at de utilpassede, socialt marginaliserede unge kan opdage, at racisme bygger på usande, negative værdier, og derfor minimere deres tiltrækning af et organiseret, racistisk fællesskab.

Danmark bør til gengæld moderere tonen i debatten og være opmærksom på, hvor farligt den snigende racisme kan være, for at forhindre minoriteter i at føle sig udstødt og samle sig i ekstreme fundamentalistiske grupper. Desuden bør det danske samfund fastslå vægten af ytringsfriheden i Danmark, ved at få en grundlov efter svensk model.

Det er umuligt og ikke ønkverdigt, at opsætte etiske regler for ytringsfriheden, men det skal absolut ikke overlades til den enkelte at afgøre hvor grænsen går. Kampen mod racismen er et ansvar alle i samfundet må påtage sig, eftersom det er i alles interesse at eliminere alle former for fordomme.

13. Summary in English:

Freedom of speech is the single most important part of the foundation of democracy. Without the freedom to debate about all kinds of subjects and to express our disagreement, democracy as we know it will no longer exist.

But freedom of speech is not unlimited.

One of the main problems in the society of today is the ongoing conflict between freedom of speech and other basic human rights. The question is to find out how far we can take the debate in the name of freedom of speech. Is it a dangerous form of self inflicted censorship, if we avoid certain subjects out of consideration for other peoples feelings?

Do we need to define a set of ethical rules for freedom of speech, or can we leave it up to the individual person to define which comment is abusive, based on his or her understanding of polite behavior?

Acceptable limitation in freedom of speech must be necessary means to achieve other human rights. One is to criminalize abusive racial comments to help prevent racism. The question is whether the struggle against racism is best achieved in court or through information, campaign and preventive actions? Will the rate of success be better if the struggle is up to the individual person or is it a task for the state?

As it turns out racism manifest itself differently in Denmark and Sweden. In Denmark a mild form of racism, xenophobia, is spread out in society, being part of the political debate. In Sweden an organized and more pure form of racism, with roots back to the German Nazism, is thriving in a Swedish society, where there is hardly no public debate regarding xenophobia.

Both the countries are taking steps against racism, but Sweden has chosen to launch a national plan, sending a clear signal that the effort to eliminate racism is a matter for the government. Denmark has been less thorough and has been criticized internationally because of this.

Both countries have ratified CERD, and is therefore bound to take certain steps to eliminate and prevent racism under due consideration inter alia to CERD art.5. In Denmark the foremost § used against racism is the PC § 266 b and the corresponding § in Sweden is the PC chapter 16 § 8.

There are several aspects on racism in the society. The common point of view is, that the failure to make the minorities feel equally valuable in the society alongside the majority, will ultimately marginalize the minorities and lead to the forming of fundamentalistic groups, who places themselves outside the communion opposing the established society. To prevent this from happening, it is vital that the minorities and the majority in the society understands and accepts, that it takes time - and respect based on the view that all cultures have an equal value - to allow a new common society to rise from mutual understandings, regarding which set of values should be the foundation of the society. This would include deciding to which extent the religion should govern the secular life.

The best solution is to allow the court to define the utmost limits between freedom of speech and racial violations, while at the same time the society through co-operation between different professional circles, establish the fact that racial prejudices is based on false grounds. It has to be established beyond any doubt, that every single individual should be judged because of his or her actual qualifications, rather than because of his or her belonging to a certain culture, ethnic group or religious preference.

It's impossible and not desirable to define a set of ethical rules for the freedom of speech, but it should on the other hand by no means be up to the individual, to decide whether an expression is acceptable based solely on his or her understanding of polite behavior. It is however vitally important that even the unpleasant and widely unaccepted point of views is allowed in the debate, where they can be contradicted by common sense and convincing, well documented counterarguments.

The struggle against racism is a responsibility which concerns all members of society, since it's in everybody's interest to eliminate all kinds of prejudice

Litteraturliste - første del:

Bøger:

- Kristina Miskowiak: Ytringsfrihed under ansvar, 1. udgave, Jurist-og Økonomiforbundets Forlag, 1998.
- Pia Justesen: Racisme og diskrimination – Danmark og menneskerettighederne, Akademisk forlag A/S, 2003.
- Niels-Erik Hansen: Beskyttelse mod racisme, Det Danske Center for Menneskerettigheder, 1993.
- Knud Waaben: Strafferettens specielle del, 5. udgave, Forlaget Thomsen A/S, 1999.
- Alf Ross: Dansk forfatningsret II, 3. udgave, Nyt Nordisk Forlag, 1980.
- Henrik Zahle: Dansk forfatningsret 3, 3. udgave, 1. oplag, Christian Ejlers' Forlag, 2003.
- Peter Germer: Ytringsfrihedens Væsen, 2. oplag, Juristforbundets Forlag, 1973
- Louise Vadheim Mortensen: Ytringsfrihedens usikre grænser, 1. udgave, 1. oplag, Jurist-og Økonomiforbundets Forlag, 2003
- Bente Clausen og Ferruh Yilmaz: Ytringsfrihed uden ansvar, Fair Play, 1997.
- Allan Friis Clausen og Poul Storgaard Mikkelsen: Det multikulturelle samfund - og det danske, 1. udgave, 1. oplag, Systime, 2005.

Rapporter:

- Främlingsfientlighet och rasism, rapport från Nordiska rådets hearing i Västerås 25 september 2000, Nordiska rådet, Köpenhamn 2001.
- Rapport om de nordiska ländernas straffrättsliga reglering av rasism och främlingsfientlighet, TemaNord 2000:513, Nordisk Ministerråd, København 2000.
- kampen mot brottslighet med nazistiska eller rasistiska förtecken - rapport från en nordisk expertgrupp, TemaNord 2003:506, Nordiska Ministerrådet, København 2003.
- Karin Lönnheden och Lena Schelin: Hatbrott - En uppföljning av rättsväsendets insatser, rapport 2002:9, Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2002.
- Heléne Löw och Lotta Nilsson: Hets mot folkgrupp, BRÅ-rapport 2001:7, Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2001.
- Lena Schelin: Kapitel om hets mot folkgrupp ur brottsutvecklingen i Sverige 2001-2003
- Exit för avhoppare, En uppföljning och utvärdering av verksamheten åren 1998-2001, BRÅ-rapport 2001:8, Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2001.
- Udviklingen i udlændinges integration i det danske samfund - tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark, Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, 2006.

Betænkninger o.lign:

- Betænkning om Forbud mod Racediscrimination nr. 553, 1969.
- Betänkande av rättighetsutredningen, SOU 1978:34
- Meddelelser fra Rigsadvokaten, Medd. nr. 4/95

Lovbøger og domssamlinger:

- Karnov, svensk lagsamling med kommentarer bind 1 og 2, 2004/5, 9 oplag, Thomson Fakta AB, 2004.
- Nils Beckman m.fl: kommentar till Brottsbalken II, brotten mot allmänheten och staten m.m., 6. oplag, Nordstedts Förlag AB, 1990.
- Bertil Wennberg m.fl: Yttrandefrihetsgrundlagen, 2. oplag, Nordstedts Juridik AB, 1999.
- Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskeretskonvention med kommentar (art 1-10), 2.udgave, Jurist- og økonomforbundets forlag, 2003.
- Medie- og presseretlig domssamling, 1 udgave, Jurist- og økonomforbundets forlag, 1996.
- Strafferetlig Domssamling, 9.udgave, 1.oplag, Jurist- og økonomforbundets forlag, 2002.

Danske retsfald:

- U.1980.465 Ø
- U.1980.1965 V
- U.1988.788 V
- U.1989.399 H
- U. 1990 B.25 kommentar til U.1989.399 H af Jacques Hermann
- U. 1990.639 V
- U.1994.993/1
- U.1995.887 H
- U.1999.296 V
- U.1999.1113 Ø
- U.2000.1225 V
- U.2000.2143 Ø
- U.2000.2234 H
- U.2003.1428 Ø
- U 2003.1947 Ø
- U.2004.734 H
- U.2004.1360 V

Svenske retsfald:

- NJA 1982 s. 128
- NJA 1996 s. 577
- NJA 1999 s. 702
- NJA 2000 s. 355
- RH 1997:28
- RH 1997:53
- RH 1998:77
- RH 2000:72

RDK praksis:

- Kashif Ahmad v. Denmark, Communication No. 16/1999

EMD praksis:

- Jersild v. Denmark, EHCR Judgement 1994, Series A no. 298, Application no. 15890/89
- Lingens v. Østrig, EHCR Judgement 1986, Series A no. 103, Application no. 12/1984/84/131
- Jerusalem v. Østrig, EHCR Judgement 2001, Application no. 26958/95
- Castells v. Spanien, EHCR Judgement 1992, Series A no. 236, Application no. 11798/85

Litteraturliste - anden del:

- Sten Schaumburg-Müller: Presseret, 1. udgave, Jurist-og Økonomiforbundets Forlag, 2003.
- Ida Elisabeth Koch m.fl.: Menneskerettigheder og magtfordeling - domstolskontrol med politiske prioriteringer, Aarhus Universitetsforlag, 2004
- Moses Lassen, Hvem forsvarer det flerkulturelle Danmark?, Dokumentations- og rådgivningscenteret om racediskrimination (DRC), 1999.
- Christina B. Jagd: Når fordomme bliver til racediskrimination, DRC, 1997.
- Gorm Bagger Andersen og Bodil Høyer Damsgaard: Må jeg få ordet? Borgen, 2001.
- Philip Steele: Censur, Flachs, 1998.
- Kåre Bluitgen: Sig hvad du vil? Gyldendal, 1999.
- Preben Breds m.fl. : Racisme, Forlaget Rafael/Dansk kultur (årstal ej opgivet).
- Preben Breds m.fl. : Ytringsfrihed, Forlaget Rafael/Dansk kultur (årstal ej opgivet).
- Preben Stuer Lauridsen: Pressefrihed Personlighedsret, Gyldendal, 1988.
- Niels-Erik Hansen og Lars Adam Rehof: Når dansk ret ikke giver dig ret! 2. udgave, DRC, 1997.
- Robert Jacobsen m.fl. Til grin mod racismen 2, SOS mod Racisme, 1996.
- Bashy Quraishy: Jeg er ikke racist, men - , 1. udgave, Etnisk Debatforum, 1996.
- Eric Tinor-Centi m.fl: Fra racisme til det stuerene – myndighedernes repons og ansvar, 1. udgave, DRC, 2000.
- Mikael Witte m.fl: Ytringsfrihed her & nu, Husets forlag, 1981.
- Jagdish Gundara & Roger Hewitt: Racisme, 1. oplag, Bogfabrikken Fakta, 2000.
- Jacques Blum: Racisme på dansk, 1. oplag, samfundsfagnyt, 1986.
- Carl Johan Gardell: Högerextremism i Europa, Utrikespolitiska institutet, 1998.
- Jonas Ring og Scarlett Morgenfrau: Intolerans Antisemitiske, homofobiske, islamofobiske og invandringsfientlige tendenser blandt unga, rapport, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Brottsförebyggande rådet, Information och förlag, 2004.